

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

MADDE 5 REHBERİ

**ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI
SÖZLEŞMENİN 5. MADDESİ**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu raporu (ya da tercümesini) çevrimiçi ya da basılı olarak çoğaltmak isteyen yayıncılar ya da kurumların ayrıntılı bilgiler için publishing@echr.coe.int ile iletişime geçmeleri rica edilir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2014

Bu belge www.echr.coe.int (İçtihat - İçtihat Analizi – 5. Madde konulu Kılavuz) adresinden çevrimiçi olarak indirilebilir.

Bu belge Araştırma Bölümü tarafından hazırlanmıştır ve AIHM'yi bağlamamaktadır. Bu metnin son hali 2014 Haziran ayında hazırlanmıştır ve yazımı açısından güncellemeye tabi olabilir.

Bu belge, Türk Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi başlıklı, Avrupa Birliği/Avrupa Konseyi/Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından finanse edilen ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülen Avrupa Birliği/Avrupa Konseyi Ortak Programı kapsamında yayımlanmıştır. Bu belgede yer alan görüş ve düşünceler yazara aittir ve Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve/veya yararlanıcı kurumların sorumluluğunda değildir.

İÇİNDEKİLER

I. UYGULAMA KAPSAMI.....	6
1) Özgürlükten mahrum bırakma	6
2) Uygulanacak kriterler	6
3) Hapishanede benimsenen tedbirler.....	7
4) Usuli yakalama ve tutuklama dışında özgürlükten mahrum bırakma.....	7
5) Tüzel kişiler tarafından özgürlükten mahrum bırakılma konusundaki pozitif yükümlülükler.....	8
II. Madde 5(1) KAPSAMINDA TUTUKLULUĞUN HUKUKİLİĞİ.....	8
1) Madde 5'in Amacı.....	8
2) Ulusal hukuka uygunluk	8
3) Ulusal hukuka uygunluğun değerlendirilmesi	8
4) Hukuki kesinlik ilkesi.....	9
5) Keyfilik yasağı	9
6) Mahkeme emri	10
7) Kararlara dair muhakeme ve keyfilik yasağı gerekliliği	10
8) Kabul edilebilir bazı usul hataları	11
9) Tahliye emrinin yürütülmeye konmasında gecikme	11
III. Madde 5(1) KAPSAMINDA İZİN VERİLEN ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMİYET.....	12
A. Mahkumiyet sonrası tutuklanma	12
1) Mahkumiyetin varlığı.....	12
2) Yetkili mahkeme	12
3) Tutuklama, mahkumiyetten “sonra” olmalıdır	13
4) Temyiz işlemlerinin etkisi	13
B. Mahkeme emrine ya da yasal yükümlülüğe uymama nedeniyle tutuklanma	14
1) Mahkeme emrine uymama	14
2) Yasayla gerekli kılınan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi	14
C. Tutukluluk halinin devamı	15
1) Yakalama ya da tutuklamanın amacı.....	15
3) ‘Suç’ terimi.....	16
D. Küçüklerin tutuklanması	16
1) Genel	17
2) Eğitim amaçlı gözetim	17
3) Yetkili yasal merci.....	17
E. Tıbbi veya toplumsal nedenlerle tutuklama.....	17
1) Genel	18

MADDE 5 REHBERİ – ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

2) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleme	18
3) Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutuklanması	18
4) Alkoliklerin ve uyuşturucu bağımlılarının tutuklanması.....	19
5) Serseriler	20
F. Yabancıların tutuklanması	20
1) Ülkeye izinsiz girişi engellemek üzere tutuklama.....	20
2) Sınır dışı etme ya da iade etmeye yönelik olarak tutuklama	20
IV. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM EDİLEN KİŞİLERE YÖNELİK TEMİNATLAR.....	22
A. Yakalama nedenlerine dair bilgiler (Madde 5(2))	22
1) Uygulanabilirlik.....	22
2) Amaç.....	22
3) Gerekçe sunulmasının gerekli olduğu kişiler	22
4) Gerekçe 'ivedilikle' sunulmalıdır	22
5) Gerekçenin sunulma biçimi	23
6) Gerekli gerekçelerin kapsamı	23
7) Kişinin anladığı dilde.....	23
B. İvedilikle hakim huzuruna getirilme hakkı (Madde 5(3)).....	24
1) Hükmün hedefi.....	24
2) İvedi ve kendiliğinden yargı denetimi	24
3) İlgili adli görevlinin niteliği.....	25
4) Bağımsızlık	25
5) Usul gereklilikleri	26
6) Maddi gereklilik	26
(a) TUTUKLAMA ESASLARININ GÖZDEN GEÇİRİLMESİ	26
(b) SALIVERME YETKİSİ	26
C. Makul süre içinde yargılanma ya da yargılanmak üzere saliverilme hakkı (Madde 5(3)).....	27
1) Göz önüne alınması gereken süre	27
2) Genel ilkeler	27
3) Tutukluluğun devamının gerekçeleri.....	28
4) Özel özen	29
5) Diğer türdeki tedbirler.....	30
6) Kefalet	30
7) Herhangi bir tutukluluk süresinin meşruiyeti.....	30
8) Küçüklerin yargılama öncesinde tutuklanması.....	30
D. Tutukluluğun hukukiliğinin bir Mahkemece ivedilikle incelenmesi hakkı (Madde 5(4)).....	32
1) Hükmün hedefi.....	32
2) Gereken gözden geçirmenin niteliği.....	32
3) Muhakeme ile ilgili teminatlar	33

MADDE 5 REHBERİ – ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

4) “İvedilik” gerekliliği.....	34
(a) GÖZ ÖNÜNE ALINMASI GEREKEN SÜRE	34
(b) İVEDİLİK DEĞERLENDİRİLRKEN GÖZ ÖNÜNE ALINMASI GEREKEN İLGİLİ ETMENLER	35
E. Hukuki olmayan tutuklamadan ötürü tazminat hakkı (Madde 5(5)).....	37
1) Uygulanabilirlik.....	37
2) Kanun yolu.....	37
3) Tazminat ödenebilme hali.....	37
4) Tazminatın niteliği	37
6) Tazminat meblağı	38
HÜKÜMLER VE KARARLAR LİSTESİ.....	39

I. UYGULAMA KAPSAMI

Madde 5 – Özgürlük ve güvenlik hakkı

“1. Herkes, kişinin özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aşağıdaki durumlar haricinde ve yasalarda belirtilen usule uygun olarak, hiçbir kimse özgürlüğünden mahrum bırakılamaz:”

1) Özgürlükten mahrum bırakma

1. Madde 5'te, “özgürlük hakkının” ilan edilmesiyle, kişinin fiziksel özgürlüğü üzerinde durulur; amacı, hiçbir kimsenin, özgürlüğünden, keyfi şekilde mahrum bırakılmamasını sağlamaktır. Hareket özgürlüğü üzerindeki salt sınırlamalar buna dahil edilmez; bunlar, Protokol No. 4'ün 2. Maddesine göre düzenlenir ([Creangă - Romanya](#) [BD], Par. 92; [Engel ve Diğerleri - Hollanda](#), Par. 58).

2. Hareket üzerinde, Madde 5(1) çerçevesinde özgürlükten mahrum kılma kapsamına girecek ölçüde ciddi olan sınırlamalar ile yalnızca Protokol No. 4'ün 2. Maddesi'ne tabi olan, özgürlük üzerindeki kısıtlamalar arasındaki fark, nitelik ya da içerik değil, sadece derece ya da yoğunluk açısından olan bir farktır ([Guzzardi - İtalya](#), Par. 93; [Rantsev - Kıbrıs ve Rusya](#), Par. 314; [Stanev - Bulgaristan](#) [BD], Par. 115).

3. Özgürlükten mahrum kılma, yakalama veya mahkûmiyet sonrasında tutukluluktan oluşan klasik olgu ile sınırlı değildir, farklı biçimlerde olabilir ([Guzzardi - İtalya](#), Par. 95).

2) Uygulanacak kriterler

4. AİHM, özgürlükten mahrum bırakmanın olup olmadığı konusunda, kendini ulusal yetkili mercilerin hukuki kararlarıyla bağlı addetmez ve durumun değerlendirmesini özerk bir biçimde gerçekleştirir ([H.L. - Birleşik Krallık](#), Par. 90; [H.M. - İsviçre](#), Par. 30 ve 48; [Creangă - Romanya](#) [BD], Par. 92).

5. Bir kişinin, 5. Madde hükümlerine uygun olarak “özgürlüğünden mahrum bırakılıp bırakılmadığını” belirlemek için başlangıç noktası ilgili kişinin somut eylemi olmalıdır ve ilgili tedbirin türü, süresi, etkileri uygulanma biçimi gibi eksiksiz bir dizi kriter hesaba katılmalıdır ([Guzzardi - İtalya](#), Par. 92; [Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], Par. 73; [Creangă - Romanya](#) [BD], Par. 91).

6. Önlemin uygulandığı bağlam da, hesaba katılması gereken önemli bir etmendir ([Austin ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 59).

7. Madde 5(1) hükümlerine göre özgürlükten mahrum bırakma kavramı, hem kişinin belirli bir sınırlı alanda, önemli bir süre boyunca kapalı tutulmasına dair nesnel unsur hem de kişinin ilgili kapatılmaya geçerli biçimde onay vermemiş olmasına dair öznel unsur içermektedir ([Storck - Almanya](#), Par. 74; [Stanev - Bulgaristan](#) [BD], Par. 117).

8. Göz önüne alınacak ilgili nesnel etmenler, sınırlanan alandan ayrılma imkânı, kişinin hareketleri üzerindeki gözetimin ve denetimin derecesini ve yalıtımın kapsamı ile sosyal temas imkânını içermektedir (bkz. örneğin [Guzzardi - İtalya](#), Par. 95; [H.M. - İsviçre](#), Par. 45; [H.L. - Birleşik Krallık](#), Par. 91 ve [Storck - Almanya](#), Par. 73).

9. Bulgulara göre, Madde 5(1) hükümleri kapsamında özgürlükten mahrum bırakma söz konusu ise tutukluluk süresinin görece kısa olması bu karara varılmasını etkilemez ([Rantsev - Kıbrıs ve Rusya](#), Par. 317; [İskandarov - Rusya](#), Par. 140).

10. Polisin arama ve durdurma yetkilerinin uygulanmasındaki bir zorlama unsuru tedbirin süresinin kısa olup olmamasına bakılmaksızın, özgürlükten mahrum bırakma göstergesidir ([Foka - Türkiye](#), Par. 78; [Gillan ve Quinton - Birleşik Krallık](#), Par. 57; [Shimovolos - Rusya](#), Par. 50; ve [Brega ve Diğerleri - Moldova](#), Par. 43).

11. Bir kişinin kelepçelenmemiş, hücreye konulmamış ya da fiziksel olarak kısıtlanmamış olması özgürlükten mahrumiyetin tespitinde belirleyici bir etken değildir. ([M.A. – Kıbrıs](#), Par. 193).

12. Özgürlük hakkı, demokratik bir toplumda, bir kimsenin Sözleşme kapsamında korunma hakkını, özellikle de ilgili kişi, önerilen işleme yasal olarak onay veremeyecek durumda ise ya da onay vermiyor ise, yalnızca tutuklanmak üzere teslim olmuş olabileceğinden ötürü kaybedemeyeceği kadar önemlidir ([H.L. - Birleşik Krallık](#), Par. 90; [Stanev - Bulgaristan](#) [BD], Par. 119).

13. Kişinin kanuni ehliyete sahip olmaması, mutlaka kendi durumunu anlayamayacağı ve buna onay veremeyeceği anlamına gelmez ([Shtukaturov - Rusya](#), Par. 107-109; [Stanev - Bulgaristan](#) [BD], Par. 130; [D.D. - Litvanya](#), Par. 150).

3) Hapishanede benimsenen tedbirler

14. Hapishanede uygulanan, tutukluluk koşullarını etkileyen disipline edici adımlar özgürlükten mahrum bırakma eylemi teşkil edecek şekilde addedilemez. Böylesi tedbirler normal şartlar altında, hukuki tutukluluk koşullarındaki değişiklikler olarak görülmelidir ve Sözleşme Madde 5(1) kapsamı dışında kalır ([Bollan - Birleşik Krallık](#) (ikinci Daire)).

4) Havalimanlarında yapılan güvenlik kontrolleri

15. Bir yolcunun durumunun netliğe kavuşturulması için havaalanındaki sınır kontrolü sırasında sınır yetkilileri tarafından durdurulduğu ve bu alıkoyma durumunun ilgili formalitelerin izlenmesi için kati suretle gerek duyulan süreyi geçmediği hallerde bu tür durumlar Sözleşmenin 5. Maddesi kapsamı dışında kalır ([Gahramanov – Azerbaycan](#) (karar), paragraf 41).

5) Usuli yakalama ve tutuklama dışında özgürlükten mahrum bırakma

16. Madde 5'in uygulanabilirliği konusu, çeşitli durumlarda gündeme gelmiştir, buna şunlar dahildir:

- bireylerin psikiyatrik ya da sosyal bakım kurumlarına yerleştirilmesi (bkz. diğer birçok yetkili makamın yanı sıra, [De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika](#); [Nielsen - Danimarka](#); [H.M. - İsviçre](#); [H.L. - Birleşik Krallık](#); [Storck - Almanya](#); [A ve Diğerleri - Bulgaristan](#); [Stanev - Bulgaristan](#) [BD]);
- havayolu geçiş bölgelerinde kapalı tutulma ([Amuur - Fransa](#); [Shamsa - Polonya](#); [Mogos ve Diğerleri - Romanya](#) (ikinci Daire); [Mahdid ve Haddar - Avusturya](#) (ikinci Daire) ve [Riad ve Idiab - Belçika](#));-
- polis merkezinde sorgulama ([I.I. - Bulgaristan](#); [Osypenko - Ukrayna](#); [Salayev - Azerbaycan](#); [Farhad Aliyev - Azerbaycan](#) ve [Creangă - Romanya](#) [BD]);
- polis tarafından yapılan durdurma ve aramalar [Foka - Türkiye](#), [Gillan ve Quinton – Birleşik Krallık](#) ve [Shimovolos - Rusya](#));
- polis tarafından kamu düzeni gerekçesiyle benimsenen kalabalık kontrolü tedbirleri ([Austin ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD]);
- evde yakalama ([Mancini - İtalya](#); [Lavents - Letonya](#); [Nikolova - Bulgaristan](#) (no. 2) ve [Dacosta Silva - İspanya](#)).

6) Tüzel kişiler tarafından özgürlükten mahrum bırakılma konusundaki pozitif yükümlülükler

17. Madde 5(1)'in ilk cümlesinde, Devletin yurttaşlarının özgürlüğünü koruma konusundaki pozitif yükümlülüğü ortaya konmaktadır.

18. Devlet, yetkili mercilerin bildiği veya bilmeleri gereken özgürlükten mahrum bırakma durumlarını önlemek için makul adımlar atmak dahil olmak üzere, savunmasız kişilerin korunmasına yönelik tedbir almakla yükümlüdür ([Storck- Almanya](#), Par. 102).

19. Devletin kişinin özgürlüğünün tüzel kişiler tarafından zarara uğratılmasına karşı çıkmaması veya durumu sonlandıramaması durumunda Devletin sorumluluğu devreye girer ([Riera Blume ve Diğerleri - İspanya](#); [Rantsev - Kıbrıs ve Rusya](#), Par. 319-321; [Medova - Rusya](#), Par. 123-125).

II. Madde 5(1) KAPSAMINDA TUTUKLULUĞUN HUKUKİLİĞİ

1) Madde 5'in Amacı

20. Madde 5'in kilit amacı, kişilerin, keyfi ya da gerekçelendirilmemiş biçimde özgürlüklerinden mahrum edilmelerini önlemektir ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 30). Güvenlik ve özgürlük hakkı, Sözleşme hükümlerine göre “demokratik bir toplumda” en yüksek düzeyde önemi haizdir ([Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], Par. 76; [Ladent - Polonya](#), no. 11036/03, Par. 45, 18 Mart 2008).

21. Dolayısıyla, AİHM, bir bireyin onaylanmamış biçimde tutuklanmasının Sözleşmenin 5. Maddesinde yer alan temel nitelikte önem taşıyan teminatların tam anlamıyla yok sayılması olduğuna karar verir ve ilgili hükmün en ağır şekilde ihlal edildiğini ifşa eder. Tutukluluk tarihi, saati ve yeri, tutuklanan kişinin adı, tutuklama nedenleri ve tutuklamayı gerçekleştiren kişinin adı gibi hususlara dair kaydın bulunmaması, diğer unsurlara ek olarak, Sözleşmenin 5. Maddesi'nin amacının kendisi ile uyumsuz olarak addedilmelidir (bkz. [Kurt - Türkiye](#), Par. 125; [Anguelova - Bulgaristan](#), Par. 154). Bu aynı zamanda, Sözleşme kapsamındaki hukukilik gerekliliği ile de uyumlu değildir ([Anguelova - Bulgaristan](#), adı geçen dava).

2) Ulusal hukuka uygunluk

22. Tutuklamanın, hukukilik gerekliliklerine uygun olması için, “yasada gerekli kılınan usule uygun olması gereklidir”. Bu bağlamda, tutukluluk, ulusal hukukun (ya da gereken durumda uluslararası hukuka, bkz. diğer birçok yetkili makamın yanı sıra) maddi ve usule ilişkin kurallarına uygun olmalıdır, [Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], Par. 79).

23. Örneğin, AİHM, yetkili mercilerin, yasada öngörülen zaman dilimi içinde tutuklama emrinin uzatılması için başvuru yapmadığı bir durumda, Madde 5'in ihlal edildiği kararına varmıştır ([G.K. - Polonya](#), Par. 76). Bunun aksine, belirli suçlarla ilgili olarak yürütülmesi gereken sorgulamaların biçimine ilişkin bir genelgenin ihlal edildiği iddiası, yakalama ve ardından tutuklama için yurtiçindeki hukuki temeli geçersiz kılmamıştır ([Talat Tepe - Türkiye](#), Par. 62).

3) Ulusal hukuka uygunluğun değerlendirilmesi

24. Yerel hukukun yorumlanması ve uygulanması, özellikle mahkemeler olmak üzere, genel olarak ulusal yetkili mercilere ait bir görev olmakla birlikte, söz konusu hukuka uymamanın Sözleşmenin ihlali anlamına geldiği durumlarda bu konum farklılık gösterir. Sözleşmenin 5(1) Maddesinin söz

konusu olduğu durumlarda, AİHM, ulusal hukuka uyumun gözetilip gözetilmediğini değerlendirmek üzere belirli bir yetki uygulamalıdır (bkz. diğer birçok yetkili makamın yanı sıra, [Creangă - Romanya](#) [BD], Par. 101; [Baranowski - Polonya](#), Par. 50; [Benham - Birleşik Krallık](#), Par. 41). Böylelikle, AİHM, hukuki durumu maddi zamandaki niteliğine göre dikkate almalıdır ([Włoch - Polonya](#), Par. 114).

4) Genel İlkeler

25. Hukukilik koşulu sadece ilgili iç hukuka uygunlukla sağlanmamaktadır; iç hukukun kendisi de Sözleşme’de ifade veya ima edilen genel ilkeler dahil olmak üzere Sözleşme’ye uygun olmalıdır ([Plesó - Macaristan](#), Par. 59). *Madde 5 § 1’de atıfta bulunulan ve Sözleşme’de ima edilen genel ilkeler hukukun üstünlüğü ve buna bağlı olarak hukuki kesinlik, orantılılık ilkesi ile Madde 5’in en temel amacı olan keyfiyete karşı koruma ilkesidir* ([Simons - Belçika](#) (karar), Par.32).

5) Hukuki kesinlik ilkesi

26. Özgürlükten mahrum kılma söz konusu olduğunda, hukuki kesinlik ilkesinin yerine getirilmesi özel olarak önem taşımaktadır. Bu nedenle, ulusal hukuk kapsamında özgürlükten mahrum bırakma koşullarının açık biçimde tanımlanması ve hukukun kendisinin uygulamada öngörülebilir olması, böylece Sözleşme ile belirlenen “hukukilik” standardını karşılaması temel önemdedir. Bu standart, tüm hukuki hükümlerin, şartlara göre makul olan bir ölçüde, belirli bir eylemin ne gibi sonuçlara yol açabileceğini öngörmesine (gerekirse uygun tavsiye ile) imkan verecek ölçüde belirli olmasını gerekli kılar (bkz. yakın tarihteki yetkili merciler arasında, [Creangă - Romanya](#), Par. 120 ve [Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], Par. 80).

27. Örneğin, bir kişinin ulusal mevzuatta ya da içtihadta belirli bir temeli olmaksızın, iddianameye dayalı biçimde tutuklu olarak tutulması uygulaması Madde 5 (1)’in ihlali anlamına gelir ([Baranowski - Polonya](#), Par. 50-58). Buna benzer biçimde, kesin bir yasal temeli olmaksızın, tutuklamanın kendiliğinden uzatılması uygulaması da Madde 5(1)’e aykırıdır ([Svipsta - Letonya](#), Par. 86). Bunun aksine, bir kimsenin tutukluluğunun, resmi tutuklama emri çıkarmadan, İddianame Dairesi’nin ayrıntılı soruşturma gerektiren emrine dayalı olarak devam ettirilmesi ilgili Madde’nin ihlali anlamına gelmemiştir ([Laumont - Fransa](#), Par. 50).

28. Yerel yetkili merciler tarafından tutarsız ve karşılıklı olarak dışlayıcı biçimde yorumlanan hükümler de, Sözleşme kapsamında gerekli kılınan ‘hukukun kalitesi’ standardını karşılayamaz ([Nasrulloev - Rusya](#), Par. 77; [Ječius - Litvanya](#), Par. 53-59). Öte yandan, herhangi bir içtihat olmaması durumunda, AİHM’den ulusal hukuka ilişkin kendi yorumunu sunması rica edilmez. Dolayısıyla, ulusal mahkemelerin yasada belirtilen usule uygun biçimde hareket edemedikleri sonucuna varılması konusunda isteksizlik olabilir (bkz. [Włoch - Polonya](#), Par. 114-116; [Winterwerp - Hollanda](#), Par. 48-50).

29. Diplomatik notalar uluslararası hukuk kaynağı olsa da, mürettebatın böylesi notalara dayalı olarak tutuklanması, yeterli ölçüde kesin ve öngörülebilir olmadıkları ölçüde, Sözleşmenin 5 (1) Maddesi bağlamında hukuki olmaz. Özel olarak, mürettebat üyelerinin yakalanma ve tutuklanma olasılığına dair belirli bir göndermenin olmaması Sözleşmenin 5.1. Maddesi kapsamında kesinlik ve öngörülebilirlik gerekliliklerini karşılamamaktadır ([Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], Par. 96-100).

6) Keyfilik yasağı

30. Buna ek olarak, her türlü özgürlükten mahrum bırakma uygulaması, bireyin keyfiliğe karşı korunması amacıyla uygun olmalıdır (bkz. diğer birçok yetkili makamın yanı sıra, [Witold Litwa - Polonya](#), Par. 78).

31. Madde 5(1)’deki “keyfilik” kavramı, ulusal yasaya uymamanın ötesine uzanmaktadır, bu nedenle, özgürlükten mahrum bırakma, ulusal hukuka göre hukuki iken, Sözleşmeye göre hala keyfi ve

böylelikle ona aykırı olabilir ([Creangă - Romanya](#), Par. 84; [A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 164; “keyfilik” kavramına dair ilkelere ilişkin genel bakış için, bkz. [Saadi - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 68-74).

32. Hukukilik kavramı ilgili tutukluluğun türüne bağlı olarak belli ölçüde farklılık göstermektedir. Mahkemeye göre yetkililer açısından kötü niyet veya hile unsuru söz konusu ise; tutuklama emri ve tutuklamanın infazı Madde 5§1’in ilgili bendinde izin verilen kısıtlamaların amacına uygunluk taşııyorsa; müsaade edilen özgürlükten mahrumiyetin gerekçesi ile tutukluluk yer ve koşulları arasında bir bağlantı yoksa; ve tutukluluk gerekçesi ile söz konusu tutukluluk arasında bir orantılılık ilişkisi bulunmuyorsa keyfilik söz konusu olabilir (temel ilkelerin ayrıntıları için bkz. [James, Wells ve Lee – Birleşik Krallık](#), par. 191-95; ve [Saadi – Birleşik Krallık](#) [GC], par. 68-74).

33. Yerel mahkemelerin ya süresi dolmuş ya da kusurlu olduğu bulunmuş olan bir tutuklama emrini değiştirmedeki ivediliği de bir kişinin tutukluluğunun keyfi addedilmesinin gerekip gerekmediğini değerlendirmede dikkate alınacak ek bir unsurdur ([Mooren- Almanya](#) [BD], Par. 80). Dolayısıyla, AİHM, (c) bendi bağlamında, davanın temyiz mahkemesinden alt mahkemeye bırakılmasının ardından ilk tutuklama kararı ile yeni, gerekçeli tutuklama kararının getirilmesi arasında bir aydan kısa bir süre geçmiş olmasının başvuru sahibinin tutukluluğunu keyfi kılmadığını kabul edilmektedir. ([Minjat - İsviçre](#), Par. 46 ve 48). Bunun aksine, davanın temyiz mahkemesinden daha düşük dereceli bir mahkemeye bırakılmasından sonra, başvuru sahibinin tutukluluk süresinin uzatılmasının gerekçesine dair belirsizlik durumunda olduğu sürenin bir yılı aştığı ve alt mahkemenin tutukluluğunu yeniden inceleme konusunda zaman sınırının olmadığı bir durumda, başvuru sahibinin tutukluluğu keyfi bulunmuştur (bkz. [Khudoyorov - Rusya](#), Par. 136-37).

7) Mahkeme emri

34. Tutukluluk süresi, mahkeme emrine dayalı ise, ilkesel olarak, “hukuki” addedilir. Daha sonra yüksek mahkeme tarafından hukuki olmadığı bulunan bir emre dayalı tutuklama, ulusal hukuka göre hala geçerli olabilir ([Bozano - Fransa](#), Par. 55). Yerel mahkemeler tutukluluk işlemlerinde bazı hatalar olduğunu itiraf etmekle birlikte, tutukluluğu yine de hukuki addetmiş olsa bile, tutuklama “yasada belirtilen usule uygun” olarak kalabilir ([Erkalo - Hollanda](#), Par. 55-56). Dolayısıyla, tutuklama emrindeki hatalar bile Madde 5(1) hükümleri kapsamında, altta yatan tutukluluk süresini mutlaka hukuka aykırı kılmaz ([Ječius - Litvanya](#), Par. 68; [Benham - Birleşik Krallık](#), Par. 42-47).

35. AİHM, ulusal mahkemelerin kendi yargı yetkileri alanına giren eylemleri ile yargı yetkileri alanının dışında kalan eylemler arasında ayrıma gidebilir ([Benham - Birleşik Krallık](#), Par. 43 sonra gelen sayfalar). İlgili tarafın duruşmadan gereken şekilde haberdar edilmediği, ulusal mahkemelerin ulusal mevzuata göre gerekli olan, araçlara ilişkin soruşturmayı yürütmediği ([Lloyd ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), Par. 108 ve 116) ya da alt mahkemelerin tutuklama dışındaki seçenekleri gereken şekilde göz önüne almadığı (adı geçen dava, Par. 113) durumlarda, tutuklama emirlerinin görünüşe göre geçersiz olduğuna hükmedilmiştir ([Khudoyorov - Rusya](#), Par. 129), Bununla birlikte, ulusal mahkemelerin uygulamalarının “ağır veya sarıh bir düzensizlik” teşkil ettiğine dair delilin olmadığı durumlarda, AİHM tutuklamanın hukuki olduğuna karar vermiştir (adı geçen dava, Par. 114).

8) Kararlara dair muhakeme ve keyfilik yasağı gerekliliği

36. Tutukluluk kararlarında gerekçenin olmaması ya da eksik olması, AİHM tarafından, Madde 5(1) kapsamında tutukluluğun hukukiliğini değerlendirirken göz önüne alınan unsurlardan biridir. Dolayısıyla, yargı makamları tarafından alınan, uzun süre boyunca tutukluluğa izin verilen kararlarda gerekçenin bulunmaması, Madde 5(1) ile koruma altına alınan, keyfiliğe karşı koruma ilkesi ile örtüşmeyebilir ([Stašaitis - Litvanya](#), Par. 66-67). Benzer şekilde, aşırı derecede az ve öz olan,

tutukluluğa imkan verecek herhangi bir yasal hükme hiçbir atıfta bulunulmayan bir karar da, keyfiliğe karşı yeterli koruma sağlayamayacaktır ([Khudoyorov - Rusya](#), Par. 157).

37. Öte yandan, AİHM, başvuru sahibinin tutukluluğunun, ulusal mahkemelerin başvuru sahibinin tutukluluk süresinin uzatılması için bazı gerekçeler olduğuna kani olduğu durumlarda, tutuklama emrinde gerekçe belirtilmemesine karşın, ulusal hukuka uygun olduğuna kanaat getirebilir ([Minjat - İsviçre](#), Par. 43). Buna ek olarak, ulusal mahkemelerin tutuklama emrini gerekçe eksikliği nedeniyle ilga ettiği, ancak başvuru sahibinin tutukluluğuna yönelik bazı temellerin bulunduğu kanısında olduğu durumlarda, tutuklunun salıverilmesinin reddedilmesi ve davanın, tutukluluğun hukukiliğinin belirlenmesi için alt mahkemelere aktarılması Madde 5(1)'in ihlali niteliğinde olmamıştır ([Minjat - İsviçre](#), Par. 47).

38. Gerekli olan, somut gerekçelere dayalı olan ve süre belirtilen tutuklama emridir ([Meloni - İsviçre](#), Par. 53). Ayrıca, yetkili makamlar, tutukluluğa göre daha az müdahaleci tedbirleri göz önüne almalıdır ([Ambruszkiewicz - Polonya](#), Par. 32).

9) Kabul edilebilir bazı usul hataları

39. Aşağıdaki usul hatalarının, başvuru sahibinin tutukluluğunu hukuka aykırı olmadığına hükmedilmiştir:

- Tutuklama emrinin zanlıya resmi olarak bildirilememesi, yetkili makamların gerçekten de, emrin başvuru sahibine iletildiği kanısında olduğuna dayalı olarak içtihadta belirtilen şekilde, istisnai anlamda “ağır ya da bariz düzensizlik” olarak görülmemiştir ([Marturana - İtalya](#), Par. 79; ancak bkz. [Voskuil - Hollanda](#), burada AİHM, tutuklama emrinin yasada belirtilen zaman dilimi içinde bildirilmemesi nedeniyle ihlal olduğuna hükmetmiştir: 24 saat yerine 3 gün);
- Yakalama emri ya da tutuklama emrinde yargı makamı tarafından daha sonra giderilen basit bir yazım vb. hatası ([Nikolov - Bulgaristan](#), Par. 63; [Douiyeb - Hollanda](#) [BD], Par. 52);
- Başvuru sahibinin tutuklanmasının usuli gerekçesinin, AİHM tarafından belirtilen, kendi çıkarımlarını destekleyen gerçekler ışığında değiştirilmesi ([Gaidjurgis - Litvanya](#) (İkinci Daire)). Öte yandan, böylesi bir değiştirme için yeterli sebep sunamama, AİHM'nin, Madde 5(1)'in ihlali olduğu sonucuna varmasına neden olabilir ([Calmanovici - Romanya](#), Par. 65).

10) Tahliye emrinin yürütülmeye konmasında gecikme

40. Hukukun üstünlüğüne tabi olan Devlette, bir kimsenin, salıverilmesine yönelik mahkeme emri olmasına karşın özgürlüğünden mahrum bırakılması anlaşılır bir durum değildir ([Assanidze - Gürcistan](#) [BD], Par. 173). Öte yandan AİHM, bir tutuklunun salıverilmesi kararının uygulanmasında bir ölçüde gecikme olmasının anlaşılabilir ve çoğu zaman kaçınılmaz olduğunun bilincindedir. Bununla birlikte, ülke yetkili makamları bunu asgari düzeyde tutmaya çalışmalıdırlar ([Giulia Manzoni - İtalya](#), Par. 25). Başvuru sahibinin “emre uygun olarak” salıverilmesi kararının infazında on bir saatlik bir gecikmenin Sözleşmenin Madde 5(1)'ine uygun olmadığı görülmüştür ([Quinn - Fransa](#), Par. 39-43; [Giulia Manzoni - İtalya](#), Par. 25).

III. Madde 5(1) KAPSAMINDA İZİN VERİLEN ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMİYET

A. Mahkûmiyet sonrası tutuklanma

Madde 5(1)(a)

“Hiçbir kimse, aşağıdaki durumlar haricinde ve yasada belirtilen usule uygun olarak özgürlüğünden mahrum bırakılamaz:

(a) bir kimsenin yetkili mahkemece mahkum edildikten sonra hukuka uygun biçimde tutuklanması;”

1) Mahkumiyetin varlığı

41. Madde 5(1)(a) mahkeme tarafından hükmedilen, özgürlükten mahrum bırakılmayı gerektiren her türlü “mahkumiyet” için geçerlidir ve ilgili Devletin iç hukukunda gerek cezai gerekse disiplin olarak sınıflandırılmasına bakılmaksızın, kişinin suçlu bulunduğu suçun hukuki niteliğine dayalı hiçbir ayrıma gitmez (Engel ve Diğerleri - Hollanda, Par. 68; [Galstyan - Ermenistan](#), Par. 46).

42. Bu terim bir suç bulgusunu simgeler ([Van Droogenbroeck - Belçika](#), Par. 35; [M. - Almanya](#), Par. 87) hukuka göre suçun meydana geldiği kesinleştirilinceye kadar mahkumiyet söz konusu olamaz ([Guzzardi - İtalya](#), Par. 100; [M. - Almanya](#), Par. 87) ve özgürlükten mahrum bırakılmayı içeren başka bir ceza veya tedbir uygulamaya konamaz ([Van Droogenbroeck - Belçika](#), Par. 35; [B. - Avusturya](#), Par. 38; [M. - Almanya](#), Par. 87).

43. Bu hüküm, Sözleşmeyi İmzalayan Devletlerin, kendi sınırları dışındaki yetkili mahkemelerce karar verilen emirleri yürütmeye koymaktan alıkoymaz ([X - Federal Almanya Cumhuriyeti](#), 14 Aralık 1963 tarihli Komisyon kararı). Sözleşmeyi İmzalayan Devletler mahkumiyet sonucunu doğuran hukuki işlemlerin tümünün Madde 6'nın gereklerine uygun olup olmadığını doğrulamakla yükümlü olmasalar da ([Drozd ve Janousek - Fransa ve İspanya](#), Par. 110), bir mahkumiyet adaletin açıkça yerine getirilmemesinin sonucu olamaz ([Ilaşcu ve Diğerleri - Moldova ve Rusya](#) [BD], Par. 461; [Stoichkov - Bulgaristan](#), Par. 51). “Madde 6 hükümleri veya bu Maddede yer alan ilkelere açıkça aykırı” olan hukuki işlemler mahkumiyet ile sonuçlanırsa, bunun neticesindeki özgürlükten mahrumiyet 5 § 1 (a) kapsamında gerekçelendirilmeyecektir ([Willcox ve Hurford – Birleşik Krallık](#) (karar), Par. 95).

2) Yetkili mahkeme

44. “Mahkeme” terimi, yalnızca ortak temel nitelikler sergilemekle kalmayan, ki bunların en önemlilerinden biri yürütmenin ve davanın taraflarının bağımsızlığıdır, aynı zamanda yargı sürecini de teminat altına alan organları belirtir ([De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika](#), Par. 78; [Weeks - Birleşik Krallık](#), Par. 61). Öte yandan, işlem biçimleri, mahkeme müdahalesinin gerekli olduğu davaların her birinde tıpatıp aynı olmak durumunda değildir. Bir işlemde yeterli teminatların sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için, söz konusu işlemin gerçekleştiği durumların özel niteliğine dikkat edilmesi gereklidir ([De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika](#), Par. 78).

45. Buna ek olarak, ilgili organın yalnızca danışma görevine sahip olmaması, tutuklamanın hukukiliği konusunda karar verme ve tutuklama hukuki değilse saliverilme emri çıkarma yetkisine de sahip olması gereklidir ([X. - Birleşik Krallık](#), Par. 61; [Weeks - Birleşik Krallık](#), Par. 61).

46. Yapılanması “yasa ile” gerçekleştirilmemişse bir Mahkeme “yetkili” değildir (Yefimenko – Rusya, Par. 109-11).

3) Tutuklama, mahkûmiyetten “sonra” olmalıdır

47. “Sonra” terimi sadece tutuklamanın zamansal olarak mahkûmiyetin ardından gelmesi gerektiği anlamına gelmez: buna ek olarak, tutuklama, mahkûmiyetten kaynaklanmalı, onun ardından gelmeli ve onun sonucunda olmalıdır. Kısaca, söz konusu mahkûmiyet ve özgürlükten mahrum bırakma arasında yeterli neden-sonuç bağı olmalıdır ([James, Wells ve Lee – Birleşik Krallık](#), § 189; [Monnell ve Morris – Birleşik Krallık](#), § 40; [Del Río Prada - İspanya\[GC\]](#), § 124).

48. Öte yandan, zamanın geçmesi ile birlikte, neden-sonuç bağı adım adım zayıflar ve nihai olarak, salıvermeme ve yeniden tutuklama (önleyici tutuklamanın uzatılması dahil) kararlarının, yasama organı ya da mahkemenin hedefleri ile bağlantılı olmayan gerekçelere ya da bu hedefler açısından makul olmayan bir değerlendirmeye dayalı olduğu bir duruma gelmesi halinde kopabilir. Böylesi durumlarda, başlangıçta hukuki olan bir tutuklama keyfi nitelikteki özgürlükten mahrumiyete dönüşebilir ve böylelikle Madde 5’e aykırı hale gelebilir ([ibid.](#), § 124; ve [H.W. -Almanya](#), § 102; [M. -Almanya](#), § 88, uzatılan önleyici tutuklama için).

49. “Mahkûmiyetten sonra” terimi, nihai mahkûmiyet durumu ile sınırlanmış olarak yorumlanamaz, zira bu durumda hala özgürken yargı önüne çıkan, hüküm giymiş olan kişilerin yakalanması hariç bırakılmış olur. Temyiz ya da gözden geçirme işlemleri sırasında tutuklanan bir kişinin suçunun Madde 6’nın gerekliliklerine uygun olarak yürütülmüş bir duruşma sürecinde kesinleştirildiği göz ardı edilemez ([Wemhoff - Almanya](#), Par. 9).

50. Madde 5(1)(a) akli melekeleri yerinde olmayan kimselerin mahkûmiyetten sonra psikiyatri kurumunda tutuklandığı durumlarda geçerlidir ([Radu-Almanya](#) Par. 97; [X. - Birleşik Krallık](#), Par. 39). Öte yandan, böylesi davalarda, tahliye sonrasında geçerli olmaz ([Luberti - İtalya](#), Par. 25).

4) Temyiz işlemlerinin etkisi

51. Tutukluluk süresi, ilkesel olarak, karar bir mahkeme emrine istinaden infaz ediliyor ise hukuki olur. Mahkemenin emri oluştururken ulusal yasaya göre hataya düştüğüne dair sonraki bir bulgu, arada geçen tutukluluk süresinin geçerliliğini, geriye dönük olarak mutlaka etkilemez. Strazburg organları, cezai suçlar nedeniyle hüküm giymiş olan, tutuklanmaları ya da cezalarının ulusal temyiz mahkemelerince olgusal ya da hukuksal hatalara dayalı olduğuna hükmedilmiş olduğundan şikayet eden kişilerin başvurularını savunmayı reddetmiştir ([Benham - Birleşik Krallık](#), Par. 42). Öte yandan, mahkûmiyet sonrasında tutuklanma, ulusal hukukta temeli yoksa ya da keyfi ise hukuki olmaz ([Tsirlis ve Kouloumpas - Yunanistan](#), Par. 62).

B. Mahkeme emrine ya da yasal yükümlülüğe uymama nedeniyle tutuklanma

Madde 5(1)(b)

“bir kimsenin mahkemenin hukuki emrine uymamasından ötürü ya da yasaya göre gerekli bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için hukuki olarak yakalanması veya tutuklanması;”

1) Mahkeme emrine uymama

52. Madde 5(1)(b)'nin birinci kısmında seçilen ifadelerde, yakalanan ya da tutuklanan kişinin mahkeme emrine uyma imkanının olmuş olması gerektiği ve bunu yerine getirmediği varsayılmaktadır ([Beiere - Letonya](#), Par. 49).

53. Bireyler, hakkında hiç bilgilendirilmedikleri mahkeme emirlerine uymadıkları için sorumlu tutulamazlar (adı geçen karar, Par. 50).

54. Yetkili bir mahkeme tarafından emredilmeden önce kişinin belirli tedbirlere veya belirli bir usule uymayı reddetmesinin anılan türden mahkeme emrine riayete ilişkin kararlarda karine niteliğinde herhangi bir değeri bulunmamaktadır ([Petukhova – Rusya](#), Par. 59).

55. Yerel makamlar, demokratik bir toplumda, hukuki bir mahkeme emrine uymanın sağlanması ile özgürlük hakkı arasında makul bir dengeyi yakalamak üzere çaba göstermelidirler. Göz önüne alınacak olan etmenler arasında emrin hedefi, emre uymanın gerçekleştirilebilir olup olmadığı ve tutuklamanın süresi yer almaktadır. Orantısallık hususunda, olguların genel düzenine özel önem atfedilir ([Gatt - Malta](#), Par. 40).

56. Sözleşme organları, Madde 5(1)(b)'nin birinci kısmını, örneğin mahkeme cezasını ödememe (bkz. [Airey - İrlanda](#), Komisyon kararı), akıl sağlığı konusunda tıbbi muayeneden geçmeyi reddetme ([X – Federal Almanya Cumhuriyeti](#), 10 Aralık 1975 tarihli Komisyon kararı) ya da mahkemenin emrettiği kan testini yaptırmama ([X. -- Avusturya](#), Komisyon kararı), ikamet sınırlamalarına uyum göstermeme ([Freda - İtalya](#), Komisyon kararı), çocukların bir ebeveynine verilmesi kararına uymama ([Paradis - Almanya](#) (ikinci Daire)), mali kefalet emirlerine uymama ([Steel ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#)), kefalet koşullarını ihlal etme ([Gatt - Malta](#), yukarıda belirtilen) ve tutuklama kararının “hukuki mahkeme kararı” olmadığına görüldüğü, psikiyatri hastanesine ([Beiere - Letonya](#)) kapatılma gibi davalara uygulamışlardır.

2) Yasayla gerekli kılınan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi

57. Madde 5(1)(b)'nin ikinci kısmında, yalnızca, yasaya göre gerekli olan yükümlülüğün “yerine getirilmesini sağlamak” üzere tutuklamaya izin verilir. Dolayısıyla, ilgili kişinin yerine getirilmesi gereken, yerine getirilmemiş bir yükümlülük olmalıdır ve yakalama ile tutuklamanın cezalandırıcı nitelikte değil, onun yerine getirilmesini sağlamaya yönelik olması gerekir. Söz konusu yükümlülük yerine getirilir getirilmez, Madde 5(1)(b) kapsamında tutuklamanın temelini varlığı sona erer ([Vasileva - Danimarka](#), Par. 36).

58. Yükümlülük belirli ve somut bir nitelik taşınmalıdır ([Ciulla - İtalya](#), Par. 36). Geniş bir biçimde yorumlanması, hukukun üstünlüğü kavramı ile uyumsuz olan sonuçları beraberine getirir ([Engel ve Diğerleri - Hollanda](#), Par. 69; [Iliya Stefanov - Bulgaristan](#), Par. 72).

59. Cezai bir suç işlememe yükümlülüğü ancak suçun muhtemelen işlenişinin yer ve zamanı ile potansiyel mağdurlarının yeterli düzeyde belirtilmesi durumunda “spesifik ve somut” olarak kabul

edilebilir. Birşeyi yapmaktan sakınma sorumluluğu bağlamında, belirli bir eylemde bulunma sorumluluğundan farklı olarak, bir kişinin söz konusu yükümlülüğünü yerine getiremediği sonucuna varmadan önce o kişinin sakınması gereken eylemden haberdar edilmesi ve kendisinin eylemden sakınmayı istemediğini göstermesi gerekmektedir. ([Ostendorf – Almanya](#), Par. 93-94).

60. Bir tutuklamanın Sözleşme şartlarına göre kabul edilebilir olması için, “yasaya göre gerekli olan yükümlülüğün” daha hafif araçlarla yerine getirilememesi gereklidir ([Khodorkovskiy - Rusya](#), Par. 136). Orantısallık ilkesi ayrıca, demokratik bir toplumda, ilgili yükümlülüğün kısa sürede yerine getirilmesi ile özgürlük hakkının önemi arasında gereken dengenin bulunmasını da gerekli kılar ([Saadi - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 70).

61. AİHM bu değerlendirmesinde aşağıdaki noktaları yerinde görür: ilgili mevzuatın temelindeki konu ve amaç dahil olmak üzere, ondan ileri gelen yükümlülük; tutuklanan kişi ve tutuklamanın yolunu açan özel durumlar; tutuklama süresinin uzunluğu ([Vasileva - Danimarka](#), Par. 38; [Epple - Almanya](#), Par. 37).

62. Madde 5(1)(b) kapsamında incelenen durumlar, örneğin, ülkeye girişte güvenlik kontrolünü kabul etme ([McVeigh ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), (Komisyon raporu)), kişisel kimliği ifşa etme ([Vasileva - Danimarka](#), [Novotka - Slovakya](#) (İkinci Daire); [Sarigiannis - İtalya](#)), psikiyatri muayenesinden geçme ([Nowicka - Polonya](#)), belirli bir alandan çıkma ([Epple - Almanya](#)), ve polis merkezindeki sorgulamaya gelmeyi içerir ([Iliya Stefanov - Bulgaristan](#); [Osypenko - Ukrayna](#); ve [Khodorkovskiy - Rusya](#)) ve cezai bir suç işlemeden barışı sürdürme ([Ostendorf-Almanya](#)).

C. Tutukluluk halinin devamı

Madde 5(1)(c)

“bir kişinin, suç işlediğine dair makul şüpheye dayalı biçimde ya da bundan sonra kaçma suçunu işlemesini engellemek için makul ölçüde gerekli görüldüğü durumda, hukuken yetkili bir mahkemeye getirilmesi amacıyla, hukuka uygun olarak yakalanması veya tutuklanmasının yerine getirilmesi;”

1) Yakalama ya da tutuklamanın amacı

63. “Kişinin yetkili hukuk makamının huzuruna getirilmesi amacıyla yerine getirilen” ifadesi Madde 5(1)(c) kapsamında yakalama ya da tutuklama için olan üç seçeneğin hepsini niteler ([Lawless - İrlanda](#) (no. 3), Par. 13 ve 14; [İrlanda - Birleşik Krallık](#), Par. 196).

64. Bir kişi Madde 5(1)(c) kapsamında, yalnızca cezai işlemler bağlamında, suç işlemiş olduğu şüphesine dayalı olarak yetkili hukuk makamının huzuruna getirilmesi amacıyla tutuklanabilir ([Ječius - Litvanya](#), Par. 50; [Schwabe ve M.G. - Almanya](#), Par. 72).

65. Bu hükmün ikinci alternatifi (suç işlenmesini önlemek için gerekli olduğuna dair makul bir kanaat varsa”) sadece tutukluluğu düzenlemekte olup ilgili kişinin cezai bir suçta halihazırda işlediğinden şüphelenmeksizin tedbir amaçlı gözaltını düzenlememektedir ([Ostendorf - Almanya](#), Par. 82).

66. Bir şüphelinin mahkemeye çıkarılması amacının varlığı, bu amaca ulaşılmasından bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Madde 5(1)(c) ile getirilen standartta polisin yakalama sırasında ya da başvuru sahibi gözaltında iken polisin suç ispat etmek üzere yeterli delile sahip olduğu varsayılmaz ([Erdagöz - Türkiye](#), Par. 51). Madde 5(1)'in (c) bendi kapsamında, tutuklama sırasında sorgulamanın amacı, suça ilişkin soruşturmayı, yakalamanın gerekçesini oluşturan somut şüpheyi doğrulamak ya da çürütmek yoluyla ileriye taşımaktır. ([Brogan ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), Par. 52-54; [Labita - İtalya](#) [BD], Par. 155; [O'Hara - Birleşik Krallık](#), Par. 36).

67. Madde 5(1)(c) uyarınca yapılan tutuklama, belirtilen hedefe ulaşmaya uygun, orantılı bir tedbir olmalıdır ([Ladent - Polonya](#), Par. 55-56).

68. ‘Yetkili hukuk makamı’ ifadesi, Madde 5(3)'teki ‘yargı yetkisini uygulama hakkına sahip olan hakim ya da başka bir görevli’ ile aynı anlama gelir ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 29).

2) ‘Makul şüphenin’ anlamı

69. Ceza gerektiren bir suçun işlendiğine dair “makul şüphe” tarafsız bir gözlemciyi ilgili kimsenin bir suç işlediği konusunda ikna edecek unsurların ya da bilgilerin mevcut olduğu varsayımına dayalıdır ([Erdagöz - Türkiye](#), Par. 51; [Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 32). Dolayısıyla, yetkili makamların şikayetin doğru temellere dayanıp dayanmadığını doğrulamak üzere, olgunun temellerinin sağlam olup olmadığını doğrulamak üzere sahici bir soruşturma yürütmemesi Madde 5(1)(c)'nin ifşası anlamına gelir ([Stepuleac - Moldova](#), Par. 73; [Elci ve Diğerleri - Türkiye](#), Par. 674).

70. Öte yandan, neyin "makul" olarak addedileceği, davaların tüm özel durumlarına bağlı olacaktır ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 32).

71. Terör bağlamında, Sözleşmeyi imzalayan Devletlerin gizli bilgi kaynaklarını ifşa ederek yakalamaya temel oluşturan şüphenin makullüğünü tesis etmeleri gerekli kılınmamakla birlikte, AİHM, terör suçu ile ilgili mecburiyetlerin, “makul olma” kavramının, Madde 5(1)(c) ile sağlanan korumanın azaltılacağı noktaya kadar genişletilmesinin gerekçesi olamayacağı hükmüne varmıştır ([O’Hara - Birleşik Krallık](#), Par. 35).

72. Kimliği belirsiz bir muhbirden alınan, doğrulanmayan, duyuma dayalı bir delilin, başvuru sahibinin mafya ile ilgili faaliyete karışmış olduğuna dair ‘makul şüphe’ teşkil etmeye yeterli olmadığı belirlenmiştir ([Labita - İtalya](#) [BD], Par. 156 ve sonraki). Bunun aksine, yıllar öncesine dayanan ve daha sonra şüpheliler tarafından geri alınan, suçlayıcı ifadeler, başvuru sahibine yönelik makul şüphenin varlığını ortadan kaldırmamıştır. Buna ek olarak, yakalama emrinin hukuka uygunluğu üzerinde etkisi olmamıştır ([Talat Tepe - Türkiye](#), Par. 61).

3) ‘Suç’ terimi

73. Madde 6'da, “suç” teriminin, ‘ceza gerektiren suç’ ile tamamen aynı olan, özerk bir anlamı bulunur. Ülke yasası kapsamında suçun sınıflandırılması, hesaba katılması gereken etmenlerden biridir. Öte yandan, söz konusu işlemlerin niteliği ve cezanın şiddeti de bununla ilgilidir ([Benham - Birleşik Krallık](#), Par. 56);

74. “Suç” belirli ve somut olmalıdır: Devlet tarafından, suça yatkınlıklarının devam etmesi nedeni ile tehlike arz eden nitelikte görülen bireylerin önleyici amaçla tutuklanmasına izin verilmez ([Guzzardi - İtalya](#), Par. 102; [Ciulla - İtalya](#), Par. 40; [M. - Almanya](#), Par. 89; [Shimovolos - Rusya](#), Par. 54).

D. Küçüklerin tutuklanması

Madde 5(1)(d)

“reşit olmayan bir kişinin hukuki emre dayalı olarak, eğitim amaçlı gözetim altına alma için tutuklanması ya da yetkili hukuk makamının huzuruna getirilme amacıyla tutuklanması;”

1) Genel

75. Küçük kavramı, Avrupa standartları ve ([Koniarska - Birleşik Krallık](#) (İkinci Daire)) Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun CM (72) sayılı Kararı ışığında, 18 yaşın altındaki kişileri kapsar ([X - İsviçre](#), Komisyon'un 14 Aralık 1979 tarihli kararı).

76. d) bendi yalnızca, küçüklerin tutuklanmasına imkan veren bir hüküm değildir. Küçüklerin tutuklanabileceği, başka bir deyişle a) eğitim amacıyla gözetim altında olmaları veya b) yetkili hukuk makamının huzuruna çıkarılmaları amacına yönelik durumlara ilişkin, özel, ancak nihai olmayan bir örnek içerir ([Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga - Belçika](#), Par. 100).

2) Eğitim amaçlı gözetim

77. Madde 5(1)(d)'nin birinci kısmında, çocuğun eğitim kurumuna devamının sağlanması için mahkeme emri veya idari emir gereğince tutuklama için gereken izin sağlanır.

78. Küçüklerin tutuklanması bağlamında, “eğitim amaçlı gözetim” sıkı sıkıya derslikte öğretime ilişkin kavramlarla eşit olarak addedilmemelidir. Söz konusu gözetim, yetkili makam tarafından, ilgili kişinin yararı ve korunması için ebeveynlik haklarının uygulanmasının birçok yönünün benimsenmesini kucaklamalıdır ([P. ve S. – Polonya](#), par. 147; [Ichin ve Diğerleri - Ukrayna](#), Par. 39; [D.G. - İrlanda](#), Par. 80).

79. (d) bendi, geçici gözaltı tedbirinin, kendisi gözetim altındaki herhangi bir eğitimi içermeksizin, gözetim altında eğitim uygulamasının öncülü olarak kullanılmasını engellemez. Öte yandan, böylesi durumlarda, hapiste tutulmanın ardından, ivedilikle, böylesi bir uygulamanın amaca yönelik olarak tasarlanmış ve yeterli kaynakları içeren bir ortamda (açık veya kapalı) hayata geçirilmesi sağlanmalıdır ([Bouamar - Belçika](#), Par. 50).

80. Eğer Devlet özgürlükten mahrum bırakmayı içeren bir eğitim gözetimi sistemi tercih etti ise, Madde 5(1) d)'nin gerekliliklerini karşılamak üzere, ilgili sistemin güvenlik ve eğitim taleplerini karşılayan, uygun kurumsal tesisleri kullanıma hazır kılmakla yükümlüdür ([A. ve Diğerleri - Bulgaristan](#), Par. 69; [D.G. - İrlanda](#), Par. 79).

81. AİHM, reşit olmayanların tutulduğu bir tesisin kendisinin, hiçbir eğitim faaliyeti sağlamıyor ise “eğitim amaçlı gözetim” niteliğinde olmadığına kanaat getirir ([Ichin ve Diğerleri- Ukrayna](#), Par. 39).

3) Yetkili yasal merci

82. Madde 5(1)(d)'nin ikinci kısmı, bir küçüğün, yetkili hukuk makamı huzuruna getirilmesi amacıyla, hukuki olarak tutuklanmasını düzenleyen hükümler içerir. Hazırlık amaçlı çalışmalara göre, bu hükmün amacı bir küçüğün adli ya da idari işlemler öncesinde tutuklanmasını ele almaya yönelik iken, cezai işlemler ile bağlantılı olan tutuklamanın Madde 5(1)(c) kapsamında ele alınması amaçlanmıştır.

83. Öte yandan, akli durumuna dair karar alınması için gerekli bir psikiyatri raporunun hazırlanması sırasında, suç işlemekle itham edilen bir küçüğün tutuklanması, bir küçüğün yetkili makamın huzuruna getirilmesi amacına yönelik tutuklama olarak, d) fıkrası kapsamında olacak şekilde değerlendirilmiştir ([X. - İsviçre](#), 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı).

E. Tıbbi veya toplumsal nedenlerle tutuklama

Madde 5(1)(e)

“bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek üzere hastaların, akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin, alkoliklerin veya uyuşturucu bağımlılarının veya serserilerin hukuka uygun olarak tutuklanması;”

1) Genel

84. Sözleşmenin 5(1)(e) Maddesinde çok sayıda birey kategorisine, başka bir deyişle bulaşıcı hastalık yayan kişilere, akli melekeleri yerinde olmayan kişilere, alkoliklere, uyuşturucu bağımlılarına ve serserilere atıfta bulunmaktadır. Tüm bu kişiler arasında, tıbbi tedavi uygulanması ya da gerek tıbbi, gerek sosyal gerekçelere dayalı olarak, sosyal politika tarafından gerekli kılınan hususlar nedeniyle özgürlüklerinden mahrum bırakılabilecek olmaları açısından bağlantı vardır ([Enhorn - İsvec](#), Par. 43).

85. Sözleşmede, tümü topluma uyum sorunları yaşayan bu bireylerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına izin verilmesinin nedeni, sadece kamu güvenliği açısından tehlike teşkil etmeleri değil, kendi güvenlikleri açısından da tutuklamanın gerekli olabilmesidir (adı geçen karar; [Guzzardi - İtalya](#), Par. 98 kısaca).

2) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleme

86. Bir kişinin “bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek üzere” tutuklanmasının “hukukiliğini” değerlendirmedeki temel kriterler şunlardır:

- a) bulaşıcı hastalığın yayılmasının kamu sağlığı veya güvenliği bakımından tehlikeli olup olmadığı ve
- b) bulaşıcı hastalığın olduğu kişinin tutuklanmasının, daha az sert tedbirlerin göz önüne alınmış ve kamu yararı koruma bakımından yetersiz bulunmuş olması nedeniyle, hastalığın yayılmasını önlemede son çare olup olmadığı.

Bu kriterler artık karşılanmadığı zaman, özgürlükten mahrum bırakma uygulamalarının temelini varlığı sona erer ([Enhorn - İsvec](#), Par. 44).

3) Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutuklanması

87. “Akli melekesi yerinde olmayan kişi” terimi kesin olarak tanımlanmaya uygun değildir, çünkü psikiyatri, gerek tıbbi, gerekse sosyal tavırlar açısından değişimden geçen bir alandır. Öte yandan, bu terim sadece bir kişinin görüşleri veya davranışlarının belirlenmiş normlara uygun olmaması nedeniyle tutuklanmasına imkan verecek şekilde yorumlanamaz ([Rakevich - Rusya](#), Par. 26).

88. Bir birey, aşağıdaki asgari koşullar karşılanmadığı sürece “akli melekelerinin yerinde olmamasına” dayalı olarak özgürlüğünden mahrum kılınmaz ([Stanev - Bulgaristan](#) [BD], Par. 145; [D.D. - Litvanya](#), Par. 156; [Kallweit - Almanya](#), Par. 45; [Shtukaturov - Rusya](#), Par. 114 ve [Varbanov - Bulgaristan](#), Par. 45; [Winterwerp - Hollanda](#), Par. 39):

- bir kişi ancak, acilen tutuklama gerekli olmadığı takdirde, güvenilir biçimde, nesnel tıbbi uzmanlığa dayalı olarak,- akli melekelerinin yerinde olmadığına gösterilmesi halinde tutuklanabilir;
- bireyin akli bozukluğu, zorunlu tutuklamayı gerektirecek türden olmalıdır. Özgürlükten mahrum bırakmanın, içinde bulunulan durumda gerekli olduğu gösterilmelidir;
- nesnel tıbbi deliller ile doğrulanan akli bozukluk, tutuklama sürecinin tamamında mevcut olmalıdır.

89. Akıl sağlığının yerinde olmadığı kabul edilen bir kişinin özgürlükten mahrumiyeti, eğer bu mahrumiyet emri bir tıp uzmanının görüşüne başvurulmaksızın verilmiş ise hiçbir şekilde Sözleşmenin 5 § 1 (e) Maddesine uygun kabul edilemez ([Ruiz Rivera – İsviçre](#), Par. 59; [S.R. – Hollanda](#) (karar), Par. 31).

90. Yukarıdaki durumlardan ikincisiyle ilgili olarak, akli bozukluğu olan bir kişinin tutuklanması, sadece kişinin rahatsızlığını tedavi etmek ya da hafifletmek üzere terapiye, ilaca veya başka bir klinik tedaviye ihtiyacı olan durumlarda değil, aynı zamanda, örneğin kendine ya da başkalarına zarar vermelerini engellemek üzere gözetim altına alınması için de gerekli olabilir ([Hutchison Reid - Birleşik Krallık](#), Par. 52).

Akli durumun “gerçek” bir zihinsel bozukluk olarak kabul edilebilmesi için belli bir ehemmiyete sahip olması gerekmektedir ([Glien – Almanya](#), Par. 85).

91. Bir kişinin, “akli melekelerinin yerinde olmaması” nedeniyle tutuklanmasının gerekip gerekmediğine karar verirken, ulusal makamların belirli bir ihtiyat içinde olduğu bilinmelidir, çünkü ulusal yetkili makamların, belirli bir dosyayla ilgili olarak kendilerine getirilen delilleri değerlendirmesi ilk sırada gelir ([Pleso – Macaristan](#) Par.61; [H.L. - Birleşik Krallık](#), Par. 98).

92. Bir kişinin, akli melekelerinin yerinde olmadığına güvenilir biçimde belirlenmesi gereken ilgili zaman, Madde 5(1)'in (e) fıkrasının gereklilikleri açısından, ilgili rahatsızlığın sonucunda o kişinin özgürlüğünden mahrum kılınması kararının alındığı tarihtir ([O.H. - Almanya](#), Par. 78).

93. Tıbbi delillerde iyileşme olduğu gösterilirse, yetkili makamların başvuru sahibinin tutuklanmasını sonlandırıp sonlandırmamayı değerlendirmek için vakte ihtiyacı olabilir ([Luberti - İtalya](#), Par. 28). Öte yandan, yalnızca idari nedenlerden ötürü özgürlükten mahrum bırakmaya devam edilmesi gerekçelendirilemez ([R.L. ve M.-J.D. - Fransa](#), Par. 129).

94. Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutuklanması, hastane, klinik ya da böylesi kişilerin tutuklanmasına izin verilen başka bir uygun kurumda gerçekleştirilmelidir ([L.B.-Belçika](#), § 93; [Ashingdane - Birleşik Krallık](#) Par. 44; [O.H. –Almanya](#) Par. 79).

95. Bunun aksine, bir kişi, bekleme süresinin aşırı uzun olmaması kaydıyla, uygun kuruma aktarılmadan önce, akıl hastalarının tutuklanmasına yönelik, özel olarak tasarlanmış bir kuruma geçici olarak yerleştirilebilir (bkz. [Pankiewicz - Polonya](#), Par. 44-45; [Morsink - Hollanda](#), Par. 67-69; [Brand - Hollanda](#), Par. 64-66).

4) Alkoliklerin ve uyuşturucu bağımlılarının tutuklanması

96. Sözleşmenin 5(1)(e) Maddesi, kişilerin klinik “alkolizm” durumunda olmalarına dair sınırlı anlamda, yalnızca “alkoliklerin” tutuklanmasına imkân verecek şekilde yorumlanmamalıdır, çünkü bu hükmün metninde, ilgili tedbirin Devlet tarafından, alkol istismarı içinde olan bir kişiye, alkolün kendine ya da topluma olan zararını kısıtlamak ya da içki sonrasında tehlikeli davranışları engellemek üzere uygulanmasını engelleyen bir ibare bulunmamaktadır ([Kharin - Rusya](#), Par. 34).

97. Dolayısıyla, tıbbi açıdan “alkolik” tanısı almamış, ancak alkol etkisi altında tavır ve davranışları kamu düzenine ya da kendilerine karşı tehdit teşkil eden kişiler, kamunun veya kendilerinin çıkarlarının yanı sıra, sağlıkları ve kişisel güvenliklerinin de korunması amacıyla gözaltına alınabilirler ([Hilda Hafsteinsdóttir - İzlanda](#), Par. 42). Öte yandan, bu durum, Madde 5(1)(e)'in, bir bireyin sadece alkol alımı nedeniyle tutuklanmasına izin verdiği anlamına gelmez ([Witold Litwa - Polonya](#), Par. 61-62).

5) Serseriler

98. “Serseriler” konusundaki içtihat sınırlıdır. Bu hükmün kapsamı, sabit bir ikamet yeri, yaşamlarını sürdürme aracı ve düzenli bir işi ya da mesleği olmayan kişileri içermektedir. Belçika Ceza Kanunundan ilham alınarak hazırlanan bu üç koşul birikimlidir: bunların, aynı kişi ile ilgili olarak karşılanması gereklidir ([De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika](#), Par. 68).

F. Yabancıların tutuklanması

Madde 5(1)(f)

“bir ülkeye izinsiz olarak girişini engellemek üzere bir kişinin ya da kendisine karşı, sınır dışı etmek ya da ülkesine iade etmek amacıyla işlem gerçekleştirilen bir kişinin hukuka uygun biçimde yakalanması.”

1) Ülkeye izinsiz girişi engellemek üzere tutuklama

99. Madde 5(1)(f) Devletlerin göç bağlamında, yabancıların özgürlüğünü kontrol etmelerine imkan vermektedir. İlgili hükmün birinci kısmı Devletin giriş iznini vermesinden önce, bir sığınmacının ya da başka bir göçmenin tutuklanmasına imkan veriyor olsa da, söz konusu tutuklama, Madde 5'in, özgürlük hakkını güvenceye almak ve hiçbir kişinin özgürlüğünün, keyfi biçimde elinden alınmamasını engellemek olan genel amacı ile uyumlu olmak zorundadır ([Saadi - Birleşik Krallık \[BD\]](#), Par. 64-66).

100. Şahısa giriş ya da kalma izni verildiği için Madde 5 § 1 (f)'nin ilk bendinin geçerliliğinin ne zaman sona ereceği sorusu büyük ölçüde ulusal kanuna bağlıdır ([Suso Musa - Malta](#), Par. 97).

101. Tutuklamanın keyfi olmaması gerektiği ilkesi, Madde 5(1)(f)'in birinci kısmı kapsamında tutuklama ile, ikinci kısmı kapsamında tutuklama açısından aynı biçimde geçerlidir ([Saadi - Birleşik Krallık](#), Par. 73).

102. Madde 5(1)(f)'in birinci kısmı bağlamında “keyfilik yasağı” böylelikle, söz konusu tutuklamanın iyi niyetle yapılması gerektiği anlamına gelir; izinsiz olmayan kişinin ülkeye gitmesini engelleme amacıyla bağlantılı olmalıdır; tutuklamanın yeri ve koşulları uygun olmalı, tedbirin, ceza gerektiren suç işlemiş olan kişiler için değil, çoğu zaman ölümden korkuları nedeniyle kendi ülkelerinden kaçmış olan yabancılar için geçerli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır ve tutuklama süresi uzunluğu, burada güdülen amaç için makul ölçüde gereken süreyi aşmamalıdır (adı geçen karar, Par. 74).

103. AİHM tutuklama emrinin uygulanma biçimini değerlendirirken, göçmenlerin özel durumunu özel olarak göz önünde bulundurmalıdır ([Kanagaratnam - Belçika](#), Par. 80, başvuru sahibi ve üç çocuğunun, yetişkinler için tasarlanmış olan kapalı bir tesiste tutulması; [Rahimi - Yunanistan](#), Par. 108, tutuklamanın, yanında kimse olmayan bir küçüğe kendiliğinden uygulanması).

2) Sınır dışı etme ya da iade etmeye yönelik olarak tutuklama

104. Madde 5(1)(f) tutuklamanın, örneğin bireyin suç işlemesini veya kaçmasını engellemek amacıyla olduğu gibi, makul ölçüde gerekli addedilmesini zorunlu kılmaz. Bu bakımdan, Madde 5(1)(f), Madde 5(1)(c)'ye göre farklı bir düzeyde koruma sağlamaktadır: (f) bendine göre gereken tüm uygulamaya “sınır dışı etme ya da iade etme amacına yönelik eyleme geçilmesidir”. Bu nedenle, başvuruya ilgili amaçlardan ötürü, altta yatan ülke dışına çıkarma kararının ülke ya da Sözleşme hukukuna göre gerekçelendirilebilir olması önemsizdir ([Chahal - Birleşik Krallık](#), Par. 112; [Çonka - Belçika](#), Par. 38; [Nasrullojev - Rusya](#), Par. 69; [Soldatenko - Ukrayna](#), Par. 109).

105. Tutuklama Madde 5(1)(f)'nin ikinci kısmının amaçları açısından, usuli bir istek ya da sınır dışı etme emri çıkarılmamış olsa dahi, böylesi sorguların hükme göre “eylem” olarak kabul edilebileceği göz önüne alındığında, yetkili makamlardan gelen sorgular ile gerekçelendirilebilir ([X - İsviçre](#), 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon kararı).

106. Madde 5(1)(f)'in ikinci kısmı kapsamında özgürlükten mahkum etme, Sınır dışı ya da iade etme işlemleri devam ediyor olduğu sürece gerekçelendirilir. Eğer bu işlemler gereken özen gösterilerek kovuşturulmazsa, tutuklama, Madde 5(1)(f) kapsamında izin verilebilir olmaktan çıkar ([A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 164; [Amie ve diğerleri – Bulgaristan](#) par.72).

107. Madde 5(1)(f) kapsamında tutuklama, keyfi olarak damgalanmaması için, iyi niyete dayalı biçimde gerçekleştirilmelidir; Devletin yaslandığı tutuklama gerekçesiyle yakından bağlantılı olmalı, tutuklamanın yeri ve koşulları uygun olmalı, tutuklama süresinin uzunluğu, güdülen amaç için makul ölçüde gereken sürenin uzunluğunu aşmamalıdır (adı geçen karar; ayrıca bkz. [Yoh-Ekale Mwanje - Belçika](#), Par. 117-119 ek atıflarla birlikte).

108. Ülke dışına çıkarmak için yapılan tutuklama doğası gereği cezalandırıcı nitelikte olmamalı ve beraberinde uygun koruma sağlanmalıdır ([Azimov – Rusya](#), Par. 172).

109. Madde 5(1)(f) veya diğer bentlerde, bireyin özgürlük hakkı ile Devletin kendi nüfusunu terör tehdidine karşı koruma çıkarı arasında denge bulunmasına izin verilmemektedir ([A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), Par. 171).

110. Sözleşme, iade kararının verilebileceği durumlar ya da iade kararının verilebilmesi için izlenmesi gereken muhakeme konusunda hiçbir hüküm içermemektedir. İlgili Devletler arasındaki işbirliği sonucu olmasına tabi olarak ve kaçağın yakalanması emrinin hukuki temelinin, kaçağın menşe Ülkesindeki kurumlar tarafından çıkarılan yakalama emri olması koşuluyla, böylesi bir durumda, tipik olmayan bir iade dahi Sözleşmeye aykırı olarak görülemez ([Öcalan - Türkiye](#) [BD], Par. 86; [Adamov - İsviçre](#), Par. 57).

111. Devletler arasında, taraflardan birinin Sözleşmeyi imzaladığı, diğerinin ise imzalamadığı iade anlaşmaları ile ilgili olarak, iade sözleşmesinde belirlenen kurallar veya böylesi bir sözleşmenin olmaması halinde, ilgili Devletler arasındaki işbirliği de, sonrasında AİHM'ye intikal eden şikâyete neden olan yakalamanın hukuki olup olmadığını belirlemede göz önüne alınması gereken ilgili etmenlerdir. Bir kaçağın Devletler arasındaki işbirliği sonucu iade edilmiş olması gerçeğinin kendisi yakalamayı hukuka aykırı kılmaz ve bu nedenle Madde 5 kapsamında herhangi bir soruna neden olmaz ([Öcalan - Türkiye](#) [BD], Par. 87).

112. AİHM tarafından, Devlet olan bir tarafa, bir bireyin belirli bir iade edilmesinin arzu edilir olmayacağı bildirilmesi ardından geçici bir tedbirin uygulanmasının kendisi, bireyin maruz kalabileceği, özgürlükten mahrum bırakılma durumunun Sözleşmenin 5(1) Maddesi'ne uygun olup olmadığı üzerinde bir etkisi yoktur ([Gebremedhin \[Gaberamadhien\] - Fransa](#), Par. 74). Tutuklama hala hukuka uygun olmalı ve keyfi olmamalıdır ([Azimov-Rusya](#), Par.169). Böylesi bir tedbirin uygulanmasının bireyin sınır dışı edilmesini önlemesi, ülke dışına çıkarma işlemlerinin hala devam ediyor olması ve kişinin devam eden tutukluluğunun süresinin makul olması kaydıyla, bu tutukluluğu hukuka aykırı kılmaz ([S.P. Belçika](#) (İkinci Daire) ve [Yoh-Ekale Mwanje - Belçika](#), Par. 120).

IV. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM EDİLEN KİŞİLERE YÖNELİK TEMİNATLAR

A. Yakalama nedenlerine dair bilgiler (Madde 5(2))

Madde 5(2)

“Yakalanan herkes, anladığı bir dilde, yakalanmasının nedenleri ve kendisine isnat edilen her türlü suç konusunda hızlı biçimde bilgilendirilir.”

1) Uygulanabilirlik

113. Madde 5(2) içinde kullanılan ifadeler özerk olarak ve özellikle de, Madde 5'in, herkesi özgürlüğünden keyfi biçimde mahrum edilmekten korumak olan amaç ve hedefine uygun olarak yorumlanmalıdır. “Yakalama” terimi ceza hukuku alanının ötesine uzanır ve “her türlü suç” uygulanabilirlik koşulunu değil, hesaba katılan nihai olası durumu belirtir. Madde 5(4) 'te, özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişiler arasında, tutuklanıp tutuklanmadıkları ya da yakalanıp yakalanmadıklarına dayalı olarak ayırma gidilmez. Bu nedenle, ikinci durumu Madde 5(2)'nin kapsamı dışında tutmanın gerekçesi yoktur ([Van der Leer – Hollanda](#), Par. 27 ve 28) madde, iade ([Shamayev ve Diğerleri - Gürcistan ve Rusya](#), Par. 414 ve 415) ve tıbbi tedavi amacıyla ([Van der Leer - Hollanda](#), adı geçen karar; [X. - Birleşik Krallık](#), Par. 66) tutuklamayı da kapsar ve kişilerin şartlı salıverilme dönemi ardından tutuklama yerlerine geri çağrıldığı durumlar için de geçerlidir ([X. - Birleşik Krallık](#), Par. 66; [X - Belçika](#), Komisyon kararı).

2) Amaç

114. Madde 5(2), yakalanan kişinin neden özgürlüğünden mahrum kılındığını bilmesi gerektiğine dair temel güvenceyi içerir ve Madde 5 tarafından sunulan koruma şemasının ayrılmaz bir parçasıdır. Kişinin yakalanma ya da tutuklanmasının nedenleri konusunda bilgilendirildiği durumlarda, kişi uygun görürse, Madde 5(4)' e uygun olarak, tutuklanmasının hukukiliğine itiraz etmek için AİHM'ye başvurabilir ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 40; [Çonka - Belçika](#), Par. 50).

115. Tutuklanmasının hukukiliği konusunda ivedilikle karar alınması için işlem başvurusunda bulunma hakkına sahip olan her kişi, özgürlüğünden neden mahrum edildiği konusunda yeterli ölçüde bilgilendirilmezse bu hakkı etkili biçimde kullanamaz ([Van der Leer - Hollanda](#) Par. 28; [Shamayev ve Diğerleri - Gürcistan ve Rusya](#), Par. 413).

3) Gerekçe sunulmasının gerekli olduğu kişiler

116. Madde 5(2)'deki ifadelerde, Devletlerin görevinin, bireye veya temsilcisine özel bilgiler sunmasının gerekli olduğu açıktır (bkz. Dairenin hükmü: [Saadi - Birleşik Krallık](#), Par. 53, 29 Ocak 2008'de Büyük Daire tarafından doğrulanmıştır). Eğer başvuru sahibi bilgileri alamayacak durumda ise, ilgili ayrıntılar, avukat ya da vasi gibi, çıkarlarını temsil eden kişilere sunulmalıdır ([X - Birleşik Krallık](#), Komisyon Raporu, Par. 106; [Z.H. – Macaristan](#), Par. 42-43).

4) Gerekçe 'ivedilikle' sunulmalıdır

117. Sunulan bilgilerin hızlılık derecesinin yeterli olup olmadığı, her davada, onun özel niteliklerine dayalı olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, gerekçeler, tam yakalama anında yakalayan memur tarafından eksiksiz olarak sunulmak zorunda değildir ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 40; [Murray - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 72).

118. İvedilik kavramının gerektirdiği zaman kısıtlamaları, tutuklanan kişinin birkaç saat içinde yakalanmasının nedeni hakkında bilgilendirilmesiyle karşılanır ([Kerr - Birleşik Krallık](#) (İkinci Daire); [Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 42).

5) Gerekçenin sunulma biçimi

119. Gerekçelerin, tutuklamaya izin verilen herhangi bir karar metninde ortaya konması ve yazılı ya da herhangi bir biçimde olması gerekli değildir ([X - Almanya](#), Komisyon kararı; [Kane - Kıbrıs](#) (İkinci Daire)).

120. Yakalama nedenleri, yakalama sonrasındaki sorgulamalarda ya da sorguda sunulabilir ya da açığa çıkabilir ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 41; [Murray - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 77; [Kerr - Birleşik Krallık](#) (İkinci Daire)).

121. Tutuklanan kişiler, ceza gerektiren ve kasıtlı bir eylemi gerçekleştirdikten hemen sonra yakalandıkları bir durumda, ([Dikme - Türkiye](#), Par. 54) ya da iddia edilen suçların ayrıntıların önceki yakalama emirleri ve iade istemlerinde yer aldığı bir durumda ([Öcalan - Türkiye](#) (İkinci Daire)) yakalanmalarının nedenini anlamadıkları iddiasında bulunamazlar.

6) Gerekli gerekçelerin kapsamı

122. Sunulan bilgilerin içeriğinin yeterli olup olmadığı, her davada, onun özel niteliklerine uygun olarak değerlendirilmelidir ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 40). Öte yandan, yakalamanın hukuki nedenine dair salt bir bildirim, tek başına, alındığı zaman, Madde 5(2)'nin amaçlarına göre yetersizdir (adı geçen karar, Par. 41; [Murray - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 76; [Kortesis - Yunanistan](#), Par. 61-62).

123. Yakalanan kişilere, sade, teknik olmayan, anlayabilecekleri bir dilde, yakalamanın temel hukuki ve olgusal temelleri anlatılmalıdır, böylece, uygun gördükleri takdirde, bunun hukukiliğine itiraz etmek üzere, Madde 5(4)' e uygun olarak AIHM'ye başvurabilmeliler ([Fox, Campbell ve Hartley - Birleşik Krallık](#), Par. 40; [Murray - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 72). Öte yandan, Madde 5(2) bilgilerin, yakalanan kişiye isnat edilen suçların eksiksiz listesinden oluşmasını gerekli kılmaz ([Bordovskiy - Rusya](#), Par. 56; [Nowak - Ukrayna](#), Par. 63; [Gasiňš - Letonya](#), Par. 53).

124. Kişilerin iade edilmek üzere yakalandığı durumlarda, verilen bilgiler daha eksikli olabilir ([Kaboulov - Ukrayna](#), Par. 144; [Bordovskiy - Rusya](#), Par. 56) çünkü böyle nedenlerden ötürü yakalamada herhangi bir suç esasında karar gerekli değildir ([Bejaoui - Yunanistan](#), Komisyon kararı). Öte yandan, böylesi kişiler yine, de, Madde 5(4)'te öngörülen hukukilik değerlendirmesi için AIHM'ye başvurabilmek üzere yeterli bilgi almalıdırlar ([Shamayev ve Diğerleri - Gürcistan ve Rusya](#), Par. 427).

7) Kişinin anladığı dilde

125. Yakalama emrinin, eğer varsa, yakalanan kişinin anlamadığı bir dilde yazılı olduğu durumlarda, Madde 5(2)'ye uygun hareket edilerek, başvuru sahibi akabinde sorgulanacak, böylece anladığı dilde, yakalanmasının nedenlerinden haberdar edilecektir ([Delcourt - Belçika](#) Komisyon kararı).

126. Öte yandan, bu amaca yönelik olarak tercümanlardan yararlanan durumlarda, tercüme isteklerinin titiz ve kesinlikle doğru biçimde ifade edilmesini sağlamak yetkili makamların görevidir ([Shamayev ve Diğerleri - Gürcistan ve Rusya](#), Par. 425).

B. İvedilikle hâkim huzuruna getirilme hakkı (Madde 5(3))

Madde 5(3)

“Bu Maddenin 1(c) fıkrasının hükümlerine uygun olarak yakalanan ya da tutuklanan herkes hızlı biçimde hakim ya da yasalarca yargı yetkisi icra etmek üzere yetkili kılınan başka bir memur huzuruna çıkarılır ...”

1) Hükmün hedefi

127. Sözleşmenin 5(3) Maddesi, ceza gerektiren suç işlemiş olduğu şüphesi ile yakalanan veya tutuklanan kişilere, özgürlüklerinden keyfi veya gerekçelendirilmemiş biçimde mahrum edilmelerine karşı teminat sağlar ([Aquilina - Malta](#) [BD], Par. 47; [Stephens - Malta](#) (no. 2), Par. 52).

128. Yürütme organının bireyin haklarına olan müdahalelerinin yargı yoluyla denetlenmesi, Madde 5(3)'te ifadesini bulan teminatın temel özelliklerindedir ([Brogan ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), Par. 58; [Pantea - Romanya](#), Par. 236); [Assenov ve Diğerleri - Bulgaristan](#) Par. 146). Yargı denetimi, “Sözleşmenin Önsözünde açıkça atıfta bulunulan, ...demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan” ve “Sözleşmenin tümünde ilham alınan” hukukun üstünlüğü ilkesi ile ifadesini bulmaktadır ([Brogan ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), Par. 58).

129. Yargı denetimi, tutuklamanın bu erken aşamasında en yüksek olan kötü muamele riskine ve kolluk kuvvetleri memurları ile yetkili makamlara verilen, dar biçimde sınırlanan amaçlar için olan ve öngörülen muhakemelere kat'i suretle uygun olarak icra edilmesi gereken yetkilerin bu taraflarca kötüye kullanılmasına karşı etkili koruma imkanları sağlamaya yarar ([Ladent - Polonya](#), Par. 72).

2) İvedi ve kendiliğinden yargı denetimi

130. Madde 5(3)'in başlangıç kısmının amacı, 1 (c) fıkrasının hükümlerine uygun olarak, polis ya da idari makamlarca yapılan tutuklamanın hızlı ve kendiliğinden yargı denetimine tabi tutulmasını sağlamaktır ([De Jong, Baljet ve Van den Brink - Hollanda](#), Par. 51; [Aquilina - Malta](#) [BD], Par. 48-49).

131. Yakalanan birey ilk kez hakim karşısına çıktığında uygulanan yargı denetimi her şeyden önce, kötü muamele tespitine imkan vermek ve bireysel özgürlüğe gerekçesiz olarak müdahale edilmesini asgari düzeyde tutmak için hızlı olmalıdır. Bu gerekliliğin getirdiği sıkı zaman kısıtlaması, yorumlamada az esneklik bırakmaktadır; aksi halde, muhakemedeki teminatta, bireyin zararına olacak ve bu hükümle korunan hakkının özünün kendisine zarar verme riski doğuracak şekilde, ciddi bir zayıflama olacaktır ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 33).

132. Madde 5(3), kişinin yakalanması ya da tutuklanmasından sonra, önceki yargı süreci dahil olması temelinde olsa dahi, hızlı biçimde hakim ya da başka bir adli görevlinin huzuruna çıkarılması gerekliliği için hiçbir olası istisna sunmaz ([Bergmann - Estonya](#), Par. 45).

133. 4 günü aşan her süre vehleten fazla uzundur ([Oral ve Atabay - Türkiye](#), Par. 43; [McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 47; [Nastase-Silivestru - Romanya](#), Par. 32). Daha kısa süreler de, yetkili makamların, yakalanan kişiyi daha kısa sürede hakim huzuruna getirmelerini engelleyen özel durumların bulunmaması halinde, hızlılık gerekliliğinin ihlali niteliğinde olabilir ([İpek ve Diğerleri - Türkiye](#), Par. 36-37 ve [Kandzhov - Bulgaristan](#), Par. 66).

134. Yakalanan bir kişinin yargı makamına erişiminin olmuş olması, Madde 5(3)'ün başlangıç kısmına uyumu teşkil etmeye yeterli değildir ([De Jong, Baljet ve Van den Brink - Hollanda](#), Par. 51; [Pantea - Romanya](#), Par. 231).

135. Tutuklamanın yargısal denetimi kendiliğinden olmalıdır ve tutuklanan kişinin önceki başvurusuna bağlı kılınmaz ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 34; [Varga - Romanya](#), Par. 52; [Viorel Burzo - Romanya](#), Par. 107). Böylesi bir gereklilik sadece Madde 5(3) kapsamında sağlanan, tutuklamanın hukukiliğinin AİHM tarafından değerlendirilmesi için işlem başlatma hakkını temin eden Madde 5(4)'ten farklı bir güvence olan güvencenin niteliğini değiştirmekle kalmaz; aynı zamanda, bireyi, özgürlükten mahrum edilmenin yargı incelemesine tabi tutulmasını sağlayarak, bireyin keyfi tutuklamadan korunmasını sağlamak olan, Madde 5(3) kapsamındaki güvencenin amacını bile etkisizleştirebilir ([Aquilina - Malta](#), Par. 49; [Niedbala - Polonya](#), Par. 50).

136. Değerlendirmenin niteliğinin kendiliğinden olması, fıkranın amacını yerine getirmek üzere gereklidir; çünkü kötü muameleye maruz bırakılan bir kişi, bir hakimin tutuklanmasını gözden geçirmesi için başvuruda bulunmaktan aciz olabilir; aynı durum, zihinsel açıdan zayıf olan ya da adli görevlinin dilini bilmeyen kişiler gibi, diğer yakalanan savunmasız kişi kategorileri için de geçerli olabilir ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 34; [Ladent - Polonya](#), Par. 74).

3) İlgili adli görevlinin niteliği

137. “Hakim veya yasalarla, yargı yetkisini icra etmesine izin verilen başka bir memur” ifadesi Madde 5(1)(c)'deki “yetkili hukuk makamı” ile eş anlamlıdır ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 29).

138. “Yargı yetkisinin” kullanılması, mutlaka, hukuki anlaşmazlıklara dair yargılamada bulunmakla sınırlı değildir. Madde 5(3), cumhuriyet savcılığı makamlarındaki yetkililerin yanı sıra, AİHM’de görevli hakimleri de içerir (adı geçen karar, Par. 28).

139. 3. fıkrada atıfta bulunulan “memur” kendisine yasa ile verilen “adli” yetkiye uygun olan teminatlar sunmalıdır (adı geçen karar, Par. 30).

140. Standart uygulamalara zıt olarak, ‘yasada’ belirtilen resmi, gözle görülür gereklilikler, bireyin özgürlüğü konusunda karar verme yetkisine sahip yetkili yargı makamının belirlenmesinde özellikle önem taşır ([Hood - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 60; [De Jong, Baljet ve Van den Brink - Hollanda](#), Par. 48).

141. “Memur” ifadesi “hakim” ile birebir aynı değildir; ancak, bununla birlikte, hakimin bazı niteliklerine sahip olmalıdır; başka bir deyişle, her biri tutuklanan kişi için teminat niteliğinde olan belirli koşulları karşılamalıdır ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 31).

4) Bağımsızlık

142. Böylesi koşullardan birincisi, yürütmenin ve tarafların bağımsızlığıdır. Bu durum, kendisinin benzeri özgürlüğe sahip olması kaydıyla, “memurun” bir ölçüde hakimlerin ya da memurların astı olamayacağı anlamına gelmez ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 31).

143. Tutuklama kararı alma yetkisi olan bir adli görevli diğer görevleri de yerine getirebilir, ancak, sonraki işlemlere temsilci ya da kovuşturma makamı olarak müdahalede bulunma hakkı var ise, tarafsızlığının, onun kararlarına tabi olanlar nezdinde meşru bir şüpheye neden olabilmesi riski bulunmaktadır ([Huber - İsviçre](#), Par. 43; [Brincat - İtalya](#), Par. 20).

144. Bu bakımdan, tutuklama kararı sırasındaki nesnel görünüm önem taşır: eğer bu durumda “yasaya göre adli yetki icra etmesine izin verilen memurun” daha sonra kovuşturma makamı adına

sonraki ceza işlemlerine müdahale edebilecek olduğu görülürse, bağımsızlığı ve tarafsızlığı şüpheye açık olabilir ([Brincat - İtalya](#), Par. 21; [Hood - Birleşik Krallık](#), Par. 57; [Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], Par. 49; [Pantea - Romanya](#), Par. 236).

5) Usul gereklilikleri

145. Usule ilişkin gereklilikte, “memura” yerinde olan kararı almadan önce, huzuruna getirilen bireyi dinleme yükümlülüğü getirilmektedir ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 31; [De Jong, Baljet ve Van den Brink - Hollanda](#), Par. 51; [Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], Par. 49; [Aquilina - Malta](#), Par. 50).

146. Bir avukatın duruşmada bulunması zorunlu değildir ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 36). Öte yandan, bir avukatın duruşmaya dahil edilmemesi, başvuru sahibinin davayı kendi açısından sunma yetisini olumsuz etkileyebilir ([Lebedev - Rusya](#), Par. 83-91).

6) Maddi gereklilik

(a) Tutuklama Esaslarının Gözden Geçirilmesi

147. Bu maddi gereklilik ile, “memura” tutuklama lehine ya da aleyhine ağır basan durumları gözden geçirmek ve hukuki ölçütlere atıfta bulunarak, tutuklamayı gerekçelendirecek nedenlerin mevcut olup olmadığına karar verme yükümlülüğü getirilir ([Schiesser - İsviçre](#), Par. 31; [Pantea - Romanya](#), Par. 231). Başka bir deyişle, Madde 5(3) adli görevlinin tutuklamanın esaslarını hesaba katmasını gerektirir ([Aquilina - Malta](#), Par. 47; [Krejčíř - Çek Cumhuriyeti](#), Par. 89).

148. Yakalama ve tutuklamaya dair ilk kendiliğinden değerlendirmenin, hukuka uygunluk hususlarını inceleme ve yakalanan kişinin suç işlediğine dair makul şüphenin olup olmadığına, başka bir deyişle, tutuklamanın Madde 5(1)(c)'de ortaya konan, izin verilen istisna sınırları içinde olup olmadığına karar verme yetisi olmalıdır ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 40; [Oral ve Atabay - Türkiye](#), Par. 41).

149. Adli görevlinin incelemesi gereken hususlar hukuka uygunluk konusunun ötesine uzanır. Madde 5(3)'e göre gerekli olan, bireyin özgürlüğünden mahrum bırakılmasının gerekçelendirilmiş olup olmadığını belirlemeye yönelik gözden geçirme, tutuklamanın lehine ya da aleyhine ağır basan çeşitli durumları kapsayacak kadar geniş olmalıdır ([Aquilina - Malta](#), Par. 52).

150. Hukuka uygunluk incelemesinin kapsamı, Madde 5(4) kapsamında olana göre, Belirli bir davanın koşulları ışığında daha sınırlı olabilir ([Stephens - Malta](#) (no. 2), Par. 58).

(b) Salıverme Yetkisi

151. Eğer tutuklamayı gerekçelendirecek nedenler yoksa “memur” tutuklanan kişinin salıverilmesi için bağlayıcı emir verme yetkisine sahip olmalıdır ([Assenov ve Diğerleri - Bulgaristan](#), Par. 146; [Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], Par. 49; [Niedbała - Polonya](#), Par. 49; [McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 40).

152. Gecikmeyi en aza indirmek için, tutuklamanın hukukiliğine ve gerekçesinin varlığına dair ilk kendiliğinden gözden geçirmeyi yürüten adli görevlinin aynı zamanda kefaletle salıverme yetkisinin olması da önemle arzu edilir. Öte yandan, bu Sözleşmeye göre gereklilik değildir ve ilkesel olarak, hususların, istenen zaman dilimi içinde iki adli görevli tarafından ele alınamamasının bir nedeni yoktur. Herhangi bir durumda, yorumlama bakımından, kefaletle dair incelemenin, AİHM'nin en fazla dört gün olarak tespit ettiği ilk kendiliğinden gözden geçirmeye göre daha ivedi bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekli kılınmaz ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 47).

C. Makul süre içinde yargılanma ya da yargılanmak üzere salıverilme hakkı (Madde 5(3))

Madde 5(3)

“Bu Maddenin 1(c) fıkrasının hükümlerine uygun olarak yakalanan ya da tutuklanan herkes ... makul süre içinde yargılanma ya da yargılanmak üzere salıverilme hakkına sahiptir. Salıverilme, yargılama için huzura getirilme teminatları şartına bağlanabilir. ”

1) Göz önüne alınması gereken süre

153. Sözleşmenin 5(3) Maddesi kapsamında yargılanmak üzere tutuklanma süresinin uzunluğunu belirlemede, hesaba katılması gereken süre, zanlının gözaltına alındığı gün başlar ve sadece ilk derece mahkemesi tarafından olsa dahi, suçun tespit edildiği günde sona erer (bkz. örneğin [Solmaz - Türkiye](#), Par. 23-24; [Kalashnikov - Rusya](#), Par. 110; [Wemhoff - Almanya](#), Par. 9).

154. Sözleşmenin 5(3) Maddesi ile bu Maddenin 1(c) fıkrası arasındaki temel bağlantı ışığında, ilk derecede hüküm giyen bir kişi, ikinci hükümdede belirtildiği üzere “yetkili hukuk makamının huzuruna getirilme amacıyla tutuklanmış” olarak görülemez; bu kişi, “yetkili mahkemece makul edildikten sonra” özgürlüğün kısıtlanmasına izin verilen 5(1)(a) Maddesi'nde belirtilen konuma gelmiş olur (bkz. birçok yetkili makama ek olarak, [Belevitskiy - Rusya](#), Par. 99; [Piotr Baranowski - Polonya](#), Par. 45; [Górski - Polonya](#), Par. 41).

2) Genel ilkeler

155. Madde 5(3)'ün ikinci kısmında, yargı makamlarına, zanlının makul bir süre içinde yargı makamı huzuruna çıkarılması ya da yargılanmak üzere geçici olarak salıverilmesi arasında tercih imkânı verilmez. Kişi hüküm giyene dek masum kabul edilir ve değerlendirilmekte olan hükmün amacı, temel olarak, süregelen tutuklamasının makul olmaktan çıkması durumunda geçici olarak salıverilmesinin gerekli kılınmasıdır.

156. Dolayısıyla, tutuklamanın devam etmesi ancak, masumiyet karinesinden bağımsız olarak, sahici kamu yararı gerekliliğinin, Sözleşmenin 5. Maddesinde ortaya konan bireysel özgürlüğe saygı kuralına ağır bastığına dair özel ibareler bulunması durumunda gerekçelendirilebilir.

157. Belirli bir durumda, zanlının yargılama öncesi tutuklanma süresinin makul bir süreyi aşmamasını sağlamak öncelikli olarak ülkenin yargı makamlarının sorumluluğudur. Bu amaca yönelik olarak, masumiyet karinesi ilkesine gereken şekilde riayet ederek, Madde 5'teki kuraldan sapmayı gerekçelendiren, yukarıda belirtilen kamu yararı talebinin varlığı lehine ya da aleyhine olan tüm olguları incelemelidirler ve bunları salıverilme başvurularındaki kararlarında ortaya koymalıdır. AİHM'nin, temel olarak, bu kararlarda verilen nedenlere ve başvuru sahibi tarafından itiraz başvurularında belirtilen, tespit edilmiş olgulara dayalı biçimde, Madde 5(3)'ün ihlalinin olup olmadığına karar vermesi istenmektedir.

158. Yakalanan kişinin suç işlediğine dair makul bir şüphenin varlığının devam etmesi tutukluluğunun devamının hukukiliğine dair olmazsa olmaz bir koşuldur, ancak vaktin geçmesi ile birlikte, bu artık yeterli olmaz ve AİHM bu durumda yargı makamlarınca verilen gerekçelerin özgürlükten mahrum kılmayı haklı çıkarıp çıkarmadığını belirlemelidir. Böylesi gerekçelerin “yerinde” ve “yeterli” olduğu durumlarda, AİHM'nin aynı zamanda, ulusal yetkili makamların işlemlerin yürütülmesinde “özel özen” gösterdiklerine ikna olması gerekir.

159. Özetle, ulusal mahkemelerin yükümlülüğü, yargılama öncesinde tutukluluğun devamını, özgürlükten mahrum bırakılmanın ilgili durumlarca artık gerekçelendirilmediği noktada saliverilmeyi sağlama açısından gözden geçirmektir. En azından başlangıç dönemi süresince, makul bir şüphenin varlığı tutuklamayı gerekçelendirebilir, ancak bunun artık yeterli olmadığı bir an gelir. Bir tutuklama süresinin makul olup olmadığı sorusu soyut olarak değerlendirilemeyeceğinden, her bir davada, özel niteliklerine göre değerlendirilmesi gerektiğinden ötürü, her bir dava için geçerli sabit bir zaman çizelgesi bulunmaz ([McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 41-45; [Bykov - Rusya](#) [BD], Par. 61-64; [Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 139-141; ayrıca bkz. [Labita - İtalya](#) [BD], Par. 152-153 ve [Kudla - Polonya](#) [BD], Par. 110-111).

160. Saliverilmenin lehine ve aleyhine olan savlar “genel ve soyut” olmamalıdır ([Boicenco - Moldova](#), Par. 142; [Khudoyorov - Rusya](#), Par. 173), özel olgulara ve başvuru sahibinin tutuklanmasını gerekçelendiren kişisel durumlarına yapılan atıfları içermelidir ([Aleksanyan - Rusya](#), Par. 179).

161. Tutuklamanın yarı kendiliğinden biçimde uzatılması, Madde 5(3)'te ortaya konan teminatlarla aykırıdır ([Tase - Romanya](#), Par. 40).

162. Böylesi konularda ispat yükü tersine çevrilerek, tutuklanan kişiye, saliverilmesini haklı kılan nedenlerin varlığını gösterme görevi yüklenmemelidir ([Bykov - Rusya](#) [BD], Par. 64).

163. Kişinin tutuklanmasını gerekçelendirebilecek şartların mevcut olduğu, ancak ulusal kararlarda dile getirilmediği durumlarda, bunları tespit etmek ve başvuru sahibinin tutuklanmasına hükmeden ulusal yetkili makamların yerini almak AİHM'nin görevi değildir ([Bykov - Rusya](#) [BD], Par. 66; [Giorgi Nikolaishvili - Gürcistan](#), Par. 77). Adaletin uygulanmasına dair kamu denetiminin olması yalnızca gerekçeli kararın verilmesi yoluyla mümkündür ([Tase - Romanya](#), Par. 41).

3) Tutukluluğun devamının gerekçeleri

164. Sözleşmenin içtihadında kefaletin reddedilmesi için dört temel kabul edilebilir neden oluşturulmuştur: a) zanlının mahkeme huzuruna gelmemesi riski; b) suçlanan kişinin saliverilmesi halinde adaletin uygulanmasını etkileyecek bir eylem gerçekleştirecek olması; ek suçlar işleyecek olması; d) kamu düzenini bozacak olması ([Tiron - Romanya](#), Par. 37; [Smirnova - Rusya](#), Par. 59; [Piruzyan - Ermenistan](#), Par. 94).

(a) Kanundan kaçma tehlikesi

165. Kanundan kaçma tehlikesi yalnızca riski bulunan cezanın şiddetine dayalı bir biçimde belirlenemez. Bir dizi başka etmene de başvurularak değerlendirilmelidir; bu etmenler kanundan kaçma tehlikesinin varlığını doğrulayabilir ya da yargılama öncesi tutuklamayı gerekçelendiremeyecek kadar hafif olduğunu gösterebilir ([Panchenko - Rusya](#), Par. 106).

166. Kanundan kaçma riski, kişinin karakterine, ahlaki niteliklerine, evine, mesleğine, varlıklarına, aile bağlarına ve kovuşturulduğu ülke olan bağlantılarının türlerine ilişkin etmenler ışığında değerlendirilmelidir ([Becciev - Moldova](#), Par. 58).

167. Yalnızca sabit bir ikamet adresinin olmaması kaçma tehlikesini ortaya çıkarmaz ([Sulaoja - Estonya](#), Par. 64).

168. Kaçma tehlikesi, tutuklanmış olarak geçirilen sürenin geçmesi ile birlikte gerekli biçimde azalır ([Neumeister - Avusturya](#), Par. 10).

169. Karşılaşılan cezanın şiddeti, zanlının kanundan kaçma riskini değerlendirmede ilgili bir unsur olsa da, suçların ağırlığı tek başına tutukluluk halinin uzun süreler boyunca uzatılması durumunu

gerekçelendiremez ([Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 145; [Garycki - Polonya](#), Par. 47, 6 Şubat 2007; [Chraidi - Almanya](#), Par. 40; [Ilijkov - Bulgaristan](#), Par. 80-81).

170. Genel anlamda, “delil durumu” ifadesi, ciddi suç ibarelerinin varlığı ve devamlılığına ilişkin bir etmen olmakla birlikte, tek başına, uzun süre boyunca tutuklu bulundurulmayı gerekçelendiremez ([Dereci - Türkiye](#), Par. 38).

(b) İşlemlerin engellenmesi

171. Zanlının işlemlerin gereken şekilde yürütülmesini engellemesi tehlikesi mücerret olarak temel teşkil edemez, gerçek deliller ile desteklenmelidir ([Becciev - Moldova](#), Par. 59).

172. Tanıklara baskı yapılması riski, işlemlerin başlangıç aşamalarında kabul edilebilir ([Jarzynski - Polonya](#), Par. 43).

173. Öte yandan, uzun vadede, soruşturmanın gereklilikleri şüphelinin tutuklu bulundurulmasını gerekçelendirmez: olayların normal seyri içinde, iddia edilen riskler zamanın geçmesiyle azalır, çünkü soruşturmalar yürütülür, ifadeler alınır ve doğrulama işlemleri yapılır ([Clooth - Belçika](#), Par. 44).

(c) Suçun tekrarı

174. Bir suçun tekrar edilmesi, yargı makamlarını, şüpheli için, ek suçlar işleme girişimlerini engellemek için, süresi uzatılmış tutukluluk kararı vermeye ve bu durumda bırakmaya yöneltebilir. Öte yandan, davayla ilgili koşullar ve özellikle ilgili kişinin sicili ve kişiliği ışığında, tehlikenin makul olması ve alınan tedbirin yerinde olması gereklidir ([Clooth - Belçika](#), Par. 40).

175. Daha önce hüküm giymiş olmak, zanlının yeni bir suç işleyeceğine dair makul korkunun gerekçesi olabilir ([Selçuk - Türkiye](#), Par. 34; [Matznetter - Avusturya](#), Par. 9).

176. İşin veya ailenin olmamasına dayalı olarak, kişinin yeni suçlar işleme eğiliminde olduğu sonucuna varılamaz ([Sulaoja - Estonya](#), Par. 64).

(d) Kamu düzeninin korunması

177. Belirli suçların, özel bir ağırlıkta olması ve halkın bunlara verdiği tepki nedeniyle, en azından bir süreliğine tutuklamayı gerekçelendirebilecek nitelikte olduğu kabul edilebilir. İstisnai durumlarda, bu etmen, bu nedenle, her halükârda, ulusal hukukta bir suçun neden olduğu kamu düzeni bozulması kavramı tanındığı ölçüde, Sözleşme ile ilgili amaçlar doğrultusunda hesaba katılabilir.

178. Öte yandan, bu gerekçe, yalnızca zanlının salıverilmesinin gerçek anlamda kamu düzenini bozacağını gösterme niteliğine sahip gerçeklere dayalı olması şartı ile yerinde ve yeterli addedilebilir. Buna ek olarak, tutuklama ancak kamu düzeni gerçekten tehdit altında kalmaya devam ettiği takdirde meşru olur; bunun devam ettirilmesi, hapis cezası hükmünü bekleme amacıyla kullanılamaz ([Letellier - Fransa](#), Par. 51; I.A. - Fransa, Par. 104; [Prencipe - Monako](#), Par. 79; [Tiron - Romanya](#), Par. 41-42).

4) Özel özen

179. Soruşturmanın karmaşıklığı ve özel nitelikleri, yetkili makamların işlemlerde gereken “özel özeni” gösterip göstermediğini kesinleştirmek üzere dikkate alınacak etmenlerdir ([Scott - İspanya](#), Par. 74).

180. Tutuklu olan bir zanlının davasının özel olarak hızlı bir biçimde incelenmesi hakkı, yargı makamlarının görevlerini gereken özen ile yerine getirme yönündeki çabalarını gereksiz biçimde engellememelidir ([Shabani - İsviçre](#), Par. 65; [Sadegül Özdemir- Türkiye](#), Par. 44);

5) Diğer türdeki tedbirler

181. Yetkili makamlar, bir kişinin saliverilmesi ya da tutuklanması kararını verirken, yargı huzuruna çıkmasını sağlamak üzere başka tedbirler düşünmekle yükümlüdür ([Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 140). Bu hükümde yalnızca “makul bir süre içinde yargılanmaya da yargılanmak üzere serbest bırakılma” hakkı beyan edilmekle kalmaz, aynı zamanda, “serbest bırakılmanın yargılanmaya gelme teminatlarına bağlı kılınabileceği” de ortaya konur ([Khudoyorov - Rusya](#), Par. 183; [Lelièvre - Belçika](#), Par. 97; [Shabani - İsviçre](#), Par. 62).

6) Kefalet

182. Sözleşmenin 5(3) Maddesi'nde sağlanan teminatın amacı, zararın telafi edilmesini sağlamak değil, özel olarak, zanlının duruşmaya gelmesini sağlamaktır. Bu nedenle, miktarı, temel olarak “[zanlıya], varlıklarına ve güvenliği sağlayacak kişilerle olan ilişkisine, başka bir deyişle, güvenlik kaybı ya da yargılamaya gelmemesi halinde kefillerine yönelik işlem olasılığının kanundan kaçma yönündeki her türlü isteğini bertaraf etmeye yetecek bir caydırıcı olarak etki göstereceğine dair, mümkün olan güvenin derecesine atıfta bulunularak değerlendirilmelidir” ([Mangouras – İspanya](#) [BD], Par. 78; [Neumeister - Avusturya](#), Par. 14).

183. Kefalet yalnızca tutuklamayı gerekçelendiren nedenler varlığını koruduğu sürece gerekli olabilir ([Musuc - Moldova](#), Par. 42; [Aleksandr Makarov - Rusya](#), Par. 139). Eğer kanundan kaçma riski kefalet ya da diğer teminatlar ile engellenebiliyor ise zanlı, daha hafif bir cezanın beklenebileceği durumda, zanlının kanundan kaçma isteğinin azaldığının hesaba katılmasının gerektiği göz önünde bulundurularak serbest bırakılmalıdır ([Vrenčev - Sırbistan](#), Par. 76). Yetkili makamlar, uygun kefaleti belirlemede, zanlının tutukluluk halinin devam etmesinin kaçınılmaz olup olmadığına karar vermede olduğu kadar özenli olmalıdır (bkz. diğer makamların yanı sıra, [Piotr Osuch - Polonya](#), Par. 39; [Bojilov - Bulgaristan](#), Par. 60; [Skroboľ - Polonya](#), Par. 57).

184. Buna ek olarak, kefalet için belirlenen meblağ, kefaletin saptandığı kararda gereken şekilde gerekçelendirilmeli ([Georgieva - Bulgaristan](#), Par. 15, 30 ve 31) ve zanlının elindeki imkanlar ([Hristova - Bulgaristan](#), Par. 111) ve ödeme durumu ([Toshev - Bulgaristan](#), Par. 69-73) hesaba katılmalıdır. Belirli durumlarda, kişiye yüklenen zararın miktarını hesaba katmak da makul olabilir ([Mangouras - İspanya](#) [BD], Par. 81 ve 92).

185. Kefaletin, yasaya istinaden, herhangi bir yargı denetimi olmaksızın, kendiliğinden reddedilmesi Madde 5(3)'teki teminatlar ile örtüşmez ([Piruzyan - Ermenistan](#), Par.105; [S.B.C. - Birleşik Krallık](#), Par. 23-24).

7) Herhangi bir tutukluluk süresinin meşruiyeti

186. Sözleşmenin 5(3) Maddesi, belirli bir asgari süreden daha uzun olmadığı sürece, tutuklamaya koşulsuz biçimde izin veren bir madde olarak görülemez. Ne kadar kısa olursa olsun, her tutuklama süresi için gerekçelendirme, yetkili makamlarca ikna edici şekilde gösterilmelidir ([Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 140; [Tase - Romanya](#), Par. 40; [Castravet - Moldova](#), Par. 33; [Belchev - Bulgaristan](#), Par. 82).

8) Küçüklerin yargılama öncesinde tutuklanması

187. Küçüklerin yargılama öncesi tutuklanması yalnızca son çare olarak kullanılmalı, mümkün olduğunda kısa olmalı ve tutuklamanın kati suretle gerekli olduğu durumlarda küçükler büyüklerden ayrı tutulmalıdır ([Nart - Türkiye](#), Par. 31; [Güveç - Türkiye](#) Par. 109).

D. Tutukluluğun hukukiliğinin bir Mahkemece ivedilikle incelenmesi hakkı (Madde 5(4))

Madde 5(4)

“Yakalama ya da tutuklama yoluyla özgürlüğünden mahkum edilen herkes, tutuklanmasının hukukiliğine mahkeme tarafından ivedilikle karar verileceği ve tutuklama hukuki değilse serbest bırakılması emrinin verileceği işlemlere başvurma hakkına sahiptir.”

1) Hükümün amacı

188. Madde 5(4) Sözleşmenin ihzar müzekkeresi olan hükmüdür. Tutuklu bulunanlara, tutuklanmalarının yargı değerlendirmesinden geçmesini etkin biçimde isteme hakkı verir ([Mooren - Almanya](#) [BD], Par. 106; [Rakevich - Rusya](#), Par. 43).

189. AİHM'nin, Sözleşmenin 5(1) Maddesinin gerekliliklerine dair hiçbir ihlal bulmamış olması, Madde 5(1)(f) ile uyumlu olarak değerlendirme yükümlülüğünün kalktığı anlamına gelmez. Bu iki fıkra ayrı hükümlerdir ve birincisine uyulması mutlaka ikincisine de uyulduğu anlamına gelmez ([Douiyeb - Hollanda](#) [BD], Par. 57; [Kolompar - Belçika](#), Par. 45).

2) Gerekli incelemenin niteliği

190. Madde 5(4) yakalanan ya da tutuklanan kişiye, Madde 5(1) bağlamında “hukukilik” için gerekli olan, muhakemeye dair ve asli koşulların, özgürlüğünden mahrum bırakılması açısından mahkemece değerlendirilmesi için işlem başlatma hakkı verir (bkz. diğer birçok makamla birlikte, [Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 161; [Reinprecht - Avusturya](#), Par. 31).

Madde 5 (4) kapsamındaki “hukukilik” kavramı Madde 5(1) ile aynı anlama sahip olup buna göre yakalanan ya da tutuklanan kişi sadece iç hukuk şartları değil aynı zamanda Sözleşme’de yer alan genel ilkelerin koşulları ve Madde 5(1) kapsamında müsaade edilen kısıtlamaların amacına uygun olarak tutukluluğunun “hukukiliğinin” incelenmesi hakkına sahiptir ([Suso Musa – Malta](#), Par. 50).

191. Madde 5(4)ün koşullarının yerine getirilip getirilmediğine yönelik adli inceleme şekilleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilir ve söz konusu özgürlükten mahrumiyetin türüne dayalıdır ([M.H. – Birleşik Krallık](#), Par. 75).

192. Bir mahkeme tarafından tutukluluğun hukukiliğinin otomatik aralıklarla incelenmesine yönelik bir sistem sayesinde Madde 5(4)ün koşullarına uygunluğun temin edilebileceği konusu da kapsam dışında bırakılmamıştır. Ancak, otomatik incelemenin sağlanması durumunda, tutukluluğun hukukiliğine ilişkin kararlar “makul aralıklarla” verilmelidir ([Abdulkhanov – Rusya](#), Par. 209 ve 212-14, Madde 5(1)'in (a), (c), (e) ve (f) bentlerindeki tutukluluk bağlamında içtihat özeti için).

193. Eğer bir kişi Sözleşmenin 5(1)(c) Maddesi kapsamında tutuklanırsa “mahkeme” suç işleyip işlemediğine dair makul şüpheye sebebiyet vermeye yetecek delil olup olmadığını incelemeye yetkili olmalıdır, çünkü tutuklamanın uzatılması Sözleşme bağlamında “hukuki” olacak ise böylesi bir şüphenin varlığı temel önem taşır ([Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], Par. 58).

194. Kişinin, yetkili bir mahkemece mahkum edilmesinden sonra özgürlüğünden mahrum bırakıldığı durumlarda, Madde 5(4)' e göre gerekli olan denetim, mahkemece yargı işlemlerinin bitiminde alınan karara dahil edilir ([De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika](#), Par. 76) ve ek bir gözden geçirme bu nedenle gerekli olmaz. Öte yandan, kişinin özgürlüğünden mahrum kılınmasını gerekçelendiren temellerin

zamanın geçmesiyle değişmeye tabi olduğu durumlarda, Sözleşmenin 5(4). Maddesinin gerekliliklerini karşılayan bir organa başvuru yapılması gereklidir ([Kafkaris - Kıbrıs](#) (no. 2) (ikinci Daire)).

195. Madde 5 (4) uyarınca, tutuklu kişi özgürlüğünden mahrum edilmesine yönelik ilk karardan sonra ortaya çıkan yeni etkenler ışığında özgürlükten mahrumiyetinin “hukuk dışı” olup olmadığına “hızla” karar verme yetkisine sahip bir “mahkemeye” başvurma hakkına sahiptir ([Abdulkhanov – Rusya](#), Par. 208; [Azimov – Rusya](#), Par. 151-52).

196. Akıl sağlığı yerinde olmayan ve uzun süredir bir psikiyatri kurumunda zorunlu olarak tutulan bir kişi alıkonulmasının hukukiliğinin incelenmesi için “makul aralıklarla” yasal işlem başlatma hakkına sahiptir ([M.H. – Birleşik Krallık](#), Par. 77, geçerli ilkelerin yakın tarihli özeti). Sadece yetkililerin inisiyatifindeki bir periyodik inceleme sistemi tek başına yeterli değildir ([X. – Finlandiya](#), Par. 170; [Raudevs – Letonya](#), Par. 82).

197. Madde 5(1) (e) kapsamındaki “yasal tutukluluk” kriterleri bir akıl sağlığı hastasının sürekli olarak alıkonulması konusunda Madde 5(4) kapsamında teminat altına alınan hukukilik incelemesinin ilk tutukluluk kararına neden olan geçmiş olaylara değil hastanın tehlikelilik durumu dahil olmak üzere tıbbi değerlendirmelerle kanıtlanan güncel sağlık durumuna atıfta bulunarak yapılmasını öngörmektedir ([Junca – Birleşik Krallık](#) (karar), Par. 30; [Ruiz Rivera – İsviçre](#), Par. 60; H.W. – Almanya, Par. 107).

198. Tutuklunun Madde 5(4) bağlamında erişimi olan “mahkemenin”, ülkenin standart yargılama sisteminin parçası olan klasik bir mahkeme olması gerekli değildir ([Weeks - Birleşik Krallık](#), Par. 61). Öte yandan, bu organ, muhakeme konusunda belirli teminatlar sunan “yargısal nitelikte” bir organ olmalıdır. Dolayısıyla, “mahkeme” hem yürütmeden hem de davanın taraflarından bağımsız olmalıdır ([Stephens - Malta](#) (no. 1), Par. 95).

199. Sözleşmenin gerekliliklerini yerine getirmek için, ulusal mahkemedeki değerlendirme ulusal mevzuattaki hem muhakemeye dair hem de asli kurallara uygun olmalıdır ve Madde 5'in, bireylerin keyfiliğe karşı korunması olan amacı ile uyumlu bir biçimde yürütülmelidir ([Koendjibharie - Hollanda](#), Par. 27).

200. Madde 5(4) Sözleşmeyi imzalayan Devletleri, tutuklamanın hukukiliğini incelemek üzere ikinci bir yargı dairesi düzeyi oluşturmaya zorunlu kılmasa da, böylesi bir sistemi kuran bir Devlet, tutuklulara, ilk derece mahkemesinde sunulanlarla aynı temyiz teminatlarını sağlamalıdır ([Kučera - Slovakya](#), Par. 107; [Navarra - Fransa](#), Par. 28; [Toth - Avusturya](#), Par. 84).

201. Madde 5(4), tutuklamaya olan itirazı inceleyen bir mahkemeye, itiraz sahibinin sunduğu dosyalarda yer alan her bir savı ele alma yükümlülüğü getirmemektedir. Öte yandan, mahkeme tutuklu tarafından belirtilen somut nitelikteki ve Sözleşme bağlamında özgürlükten mahrum kılınmanın “hukukiliği” açısından temel önem taşıyan koşulların varlığına şüphe düşürmeye kabil gerçekleri ilgisiz olarak addedip göz ardı edemez ([Ilijkov - Bulgaristan](#), Par. 94).

202. “Mahkeme” tutukluluğun hukuka aykırı olduğu kararına varırsa serbest bırakılma emri verme yetkisine sahip olmalıdır; yalnızca tavsiye yetkisi yeterli değildir ([Benjamin ve Wilson - Birleşik Krallık](#) Par. 33 ve 34).

3) Muhakeme ile ilgili teminatlar

203. Madde 5(4) kapsamında adil muhakeme gerekliliği, bağlama, gerçeklere ve durumlara bakılmaksızın, tek tip ve değişmeyen bir standardın uygulanması gerektiği anlamına gelmez. Madde 5(4) muhakemesine daima cezai ya da adli davalar için Madde 6'ya göre gerekli olanlarla aynı

teminatların eşlik etmesi her zaman gerekli olmasa da, muhakemenin yargısal nitelikte olması söz konusu özgürlükten mahrum kılınma durumunun türü için uygun olan teminatların sağlanması şarttır ([A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#)[BD], Par. 203; [Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 161).

204. Tutukluluğu Madde 5(1) (c) çerçevesinde olan bir kişi söz konusu olduğunda duruşma gereklidir ([Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], Par. 58). Tutuklunun ya bizzat ya da belirli bir türde temsil yoluyla dinlenmesi imkanı, özgürlükten mahrum kılma hususlarında uygulanan muhakeme kapsamında sağlanan esasi teminatlar arasında yer almaktadır ([Kampanis - Yunanistan](#), Par. 47).

Öte yandan, Madde 5(4) tutuklunun, tutukluluk süresinin uzatılmasının kararına olan her temyiz başvurusunda dinlenmesini gerekli kılmaz, ancak dinlenme hakkını makul aralıklar ile icra etmesi mümkün olmalıdır ([Çatal - Türkiye](#), Par. 33; [Altınok - Türkiye](#), Par. 45).

205. Yargılama çekişmeli olmalıdır ve daima taraflar arasında “kuvvetler eşitliği” sağlanmalıdır ([Reinprecht - Avusturya](#), Par. 31; [A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 204). Tutukluluğun uzatılması durumlarında, zanlının suç işlediğine dair makul şüphenin varlığını koruması tutukluluğun devamının hukukiliği için olmazsa olmaz bir koşul olduğundan ötürü, tutukluya kendisine yönelik iddiaların temeline etkili bir biçimde itiraz etme imkanının verilmesi gereklidir. Bu durum, ifadesi görünüşe göre tutuklamanın devam eden hukukiliği üzerinde etkili olabilecek olan tanıkların mahkemece dinlenmesini gerekli kılabilir ([Turcan - Moldova](#), Par. 67-70,).

Aynı zamanda, tutuklu ya da bir temsilcisine, kendisine karşı olan kovuşturmanın temelini oluşturan dava dosyasındaki belgelere erişim sağlanmasını da içerebilir ([Fodale - İtalya](#); [Korneykova - Ukrayna](#), Par. 68). İlgili bireyin sadece şahsen dinlenilme olanağına sahip olması değil aynı zamanda avukatının etkin desteğini de alması zaruri olabilir ([Cernák - Slovakya](#), Par. 78).

206. Çekişmeli yargılama ve kuvvetler eşitliği ilkesine de, temyiz mahkemesine çıkarılmadan önce yargılamada eşit ölçüde riayet edilmelidir (bkz. [Çatal - Türkiye](#), Par. 33-34 ve burada atıfta bulunulan dava).

4) “İvedilik” gerekliliği

207. Madde 5(4), tutuklu kişilerin tutukluluklarının hukuka uygunluğuna itiraz etme hakkını teminat altına alarak, aynı zamanda, bu kişilerin, ilgili yargılamanın başlatılmasından sonra, tutukluluğun hukukiliği konusunda yargı kararının ivedilikle alınması ve hukuki olmadığı bulunursa sonlandırılmasının emredilmesi hakkını da verir ([Idalov - Rusya](#) [BD], Par. 154; [Baranowski - Polonya](#), Par. 68). İvedi biçimde karar alınması hakkına riayet edilmesinin gerekip gerekmediği konusu her bir davanın kendi koşulları ışığında belirlenmelidir ([Rehbock - Slovenya](#), Par. 84).

208. Kişinin tutukluluğu başladıktan kısa süre sonra, ardından gerekirse makul aralıklar ile hukuki gözden geçirme imkanı sağlanmalıdır ([Molotchko - Ukrayna](#), Par. 148).

209. “Hızlı biçimde” (mümkün olan en kısa sürede) kavramı, Madde 5(3)'teki “ivedilikle” (bir an önce) ifadesine göre daha az acillik belirtir ([E. - Norveç](#), Par. 64; [Brogan ve Diğerleri – Birleşik Krallık](#) Par. 59) Ancak, bir kişinin tutukluluk kararı tarafından değil de yargı dışı bir makam tarafından verilmiş ise Madde 5(4) kapsamındaki adli incelemenin “hızlılığı” standardı Madde 5(3) kapsamındaki “ivedilik” standardına daha yaklaşabilir ([Shcherbina – Rusya](#), Par. 65-70, başvuru için savcı tarafından verilen tutukluluk emrinin aldı incelemesinde on altı günlük gecikmenin aşırı uzun bulunduğu durumlarda).

210. “Hızlılık” standardı temyiz mahkemesi önündeki davalar söz konusu olduğunda daha katı bir hal almaktadır ([Abdulhanov – Rusya](#), Par. 198). Geçerli sürecin uygun teminatlarının sunulduğu bir usulde asıl tutukluluk emrinin mahkeme tarafından verildiği durumlarda Mahkeme ikinci derece

mahkeme önündeki yargılama usullerinde daha uzun inceleme sürelerine müsaade etmeye hazırdır ([Shcherbina – Rusya](#), Par. 65).

(a) Göz Önüne Alınması Gereken Süre

211. AİHM, serbest bırakılma başvurusunun yapıldığı/işlemlerin başlatıldığı noktayı başlangıç noktası olarak alır. İlgili süre, başvuru sahibinin tutukluluğunun hukukiliğinin, her türlü itiraz dahil olacak şekilde, nihai olarak tespit edilmesiyle sona erer ([Sanchez-Reisse - İsviçre](#), Par. 54; [E. - Norveç](#), Par. 64).

212. Eğer mahkemeye başvurulabilmesi için idari kanun yolunun tüketilmesi gerekli ise, idari makamın konuyu değerlendirme hakkını saklı tuttuğu andan itibaren süre işlemeye başlar ([Sanchez-Reisse - İsviçre](#), Par. 54).

213. Eğer iki yargı dairesi düzeyinde işlemler yürütülmüş ise, “ivedilik” konusundaki gerekliliğin yerine getirilip getirilmediğini belirlemek üzere genel bir değerlendirmenin yapılması gerekir ([Hutchison Reid - Birleşik Krallık](#), Par. 78; [Navarra - Fransa](#), Par. 28).

(b) İvedilik Değerlendirilirken Göz Önüne Alınması Gereken İlgili Etmenler

214. “İvedilikle” terimi soyut olarak tanımlanamaz. Madde 5(3) ve Madde 6 Par. 1'deki “makul süre” şartlarında olduğu gibi, ilgili davanın özel koşulları ışığında belirlenmesi gereklidir ([R.M.D. - İsviçre](#), Par. 42).

215. Madde 5(4)' e göre gerekli olan ivedilik niteliğini değerlendirmede, Sözleşmenin 5(3) ve 6 Par. 1 Maddelerindeki makul süre içinde yargılama gerekliliğinde rol oynayanlar ile benzer etmenlerin, örneğin yetkili makamların sergilediği özenin, tutuklunun neden olduğu herhangi bir gecikmenin ya da devletin sorumluluğunun devrede olmadığı, gecikmeye neden olan diğer etmenlerin göz önüne alınması gereklidir ([Mooren - Almanya](#) [BD], Par. 106; [Kolompar - Belçika](#), Par. 42).

216. Madde 6 Par. 1 davalarında durum başına bir yıl altın kural olsa da, özgürlükle ilgili hususlara ilişkin olan Madde 5(4) özel bir hızlandırmayı gerekli kılar ([Panchenko - Rusya](#), Par. 117). Kişinin özgürlüğünün söz konusu olduğu durumlarda, AİHM'nin devletin, tutukluluğunun hukukiliğini ivedi biçimde değerlendirme gerekliliğine uyumu konusunda çok sıkı standartları vardır (bkz. örneğin, [Kadem - Malta](#), Par. 44-45, burada AİHM başvuru sahibinin tutukluluğunun hukukiliği konusunda karar verilen on yedi günlük sürenin fazla uzun olduğuna hükmetmiştir ve [Mamedova - Rusya](#), Par. 96, burada temyiz işlemlerinin uzunluğunun, diğer unsurlara ek olarak, yirmi altı gün olması, “ivedilik” gerekliliğinin ihlali olarak görülmüştür).

217. Durumu belirlemenin, tutuklunun akli durumu gibi karmaşık hususları içeriği durumlarda, Madde 5(4) kapsamında ne kadar sürenin “makul” olduğunu değerlendirirken bu husus hesaba katılabilir. Öte yandan, karmaşık davalarda bile, tutuklamada masumiyet karinesi dahil olmak üzere, yetkili makamların özellikle ivedi bir değerlendirme yapmasını gerektiren etmenler vardır ([Frasik - Polonya](#), Par. 63; [Jablonski - Polonya](#), Par. 91-93).

218. Ceza davalarında tutukluluğun uzatılması, değerlendirmeler arasında kısa araların olmasını gerektirir ([Bezicheri - İtalya](#), Par. 21).

219. Eğer bir kararın alınmasına kadar geçen süre ivedilik kavramı ile vehleten uyumsuz ise AİHM Devletten gecikme nedenini açıklamasını ya da ilgili sürenin geçmesini gerekçelendirecek istisnai gerekçeleri ortaya koymasını isteyecektir ([Musiał - Polonya](#) [BD], Par. 44; [Koendjibiharie - Hollanda](#), Par. 29).

220. Yargı makamları nezdinde, ne iş yükünün fazla olması, ne de tatil dönemi eylemsizlik süresinin gerekçesi olamaz ([E. - Norveç](#), Par. 66; [Bezicheri - İtalya](#), Par. 25).

E. Hukuki olmayan tutuklamadan ötürü tazminat hakkı (Madde 5(5))

Madde 5(5)

“Bu Madde'nin hükümlerinin ihlaline dayalı bir biçimde yakalama veya tutuklama mağduru olan herkes infaz edilebilir bir tazminat hakkına sahip olur.”

1) Uygulanabilirlik

221. 5. fıkarda ortaya konan tazminat hakkında, ya ulusal makam ya da AİHM tarafından, diğer fıkralardan birinin ihlal ettiğinin tespit edilmiş olduğu varsayılmaktadır (bkz. diğer birçok makama ek olarak, [N.C. İtalya](#) [BD], Par. 49; [Pantea - Romanya](#), Par. 262; [Vachev - Bulgaristan](#), Par. 78).

222. Yerel bir makâmın 5. Madde'nin hükümlerinden başka herhangi birinin ihlaline dair, ya doğrudan ya da esasa dayalı bulgusunun olmaması halinde AİHM'nin kendisinin öncelikle Madde 5(5)'in böylesi bir ihlalinin varlığını tespit etmesi gerekir (bkz. örneğin [Nechiporuk ve Yonkalo - Ukrayna](#), Par. 227 ve 229; [Yankov - Bulgaristan](#), Par. 190-193).

223. Madde 5(5)'in uygulanabilirliği, ihlalin olmaması halinde kişinin serbest bırakılacak olması dışında, hukuka aykırılığa dair ulusal bulguya ya da kanıta bağlı değildir ([Blackstock - Birleşik Krallık](#) Par. 51; [Waite - Birleşik Krallık](#), Par. 73). Yakalama ya da tutuklama ulusal hukuka göre hukuki iken, Madde 5'e aykırı olabilir, böylece Madde 5(5) uygulanabilir hale gelir ([Harkmann - Estonya](#), Par. 50).

2) Kanun yolu

224. Madde 5(5) ulusal mahkemeler nezdinde doğrudan ve infaz edilebilir bir tazminat hakkı oluşturur (bkz. [A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], Par. 229; [Storck - Almanya](#), Par. 122).

3) Tazminat ödenebilme hali

225. 1, 2, 3 veya 4 sayılı fıkralara aykırı olan koşullarda özgürlükten mahrum bırakmanın meydana geldiği durumlarla ilgili olarak tazminat başvuru yapmak mümkün olduğunda Madde 5(5)'e uyulur (bkz. daha yakın tarihli makamlar olarak [Michalák - Slovakya](#), Par. 204; [Lobanov - Rusya](#), Par. 54).

226. AİHM'nin kararından ya önce ya da sonra, infaz edilebilir bir tazminat hakkı mevcut olmalıdır ([Stanev - Bulgaristan](#)[BD], Par. 183-184; [Brogan ve Diğerleri – Birleşik Krallık](#), Par. 67).

227. Tazminat hakkında etkili bir biçimde yararlanılması, yeterli derece kesinlik ile sağlanmalıdır (bkz. örneğin [Ciulla - İtalya](#), Par. 44; [Sakık ve Diğerleri - Türkiye](#), Par. 60). Tazminat hem kuramsal düzeyde ([Dubovik - Ukrayna](#), Par. 74) hem de uygulamada bulunabilir olmalıdır ([Chitayev ve Chitayev - Rusya](#), Par. 195).

228. Yerel makamların, tazminat taleplerini değerlendirirken, aşırı düzeyde biçimci olmadan, Madde 5'in hükümlerine uygun olarak, ulusal hukuku yorumlamaları ve uygulamaları gerekir ([Shulgin - Ukrayna](#), Par. 65; [Houtman ve Meeus - Belçika](#), Par. 46).

4) Tazminatın niteliği

229. Tazminat hakkı öncelikli olarak mali tazminat ile ilintilidir. Sözleşmenin 5(4). Maddesinde ele alınan, tutuklunun serbest bırakılmasını güvenceye alma hakkını vermez ([Bozano - Fransa](#), Komisyon kararı).

230. Tutuklama döneminin cezadan düşülmesi, mali nitelikte olmaması nedeniyle, Madde 5(5)'e göre gerekli olan tazminat kapsamında sayılmaz ([Włoch - Polonya](#) (no. 2), Par. 32).

5) Zararın varlığı

231. Madde 5(5) Sözleşmeyi İmzalayan Devletlerin tazminatın verilmesini ilgili kişinin ihlalden kaynaklanan zararı gösterme yetisine bağlı kılmasını engellemez. Maddi olan ya da maddi olmayan, tazmin edilmesi gereken bir zararın bulunduğu bulunmadığı durumlarda "tazminat" söz konusu olamaz ([Wassink - Hollanda](#), Par. 38).

232. Bununla birlikte, hukuki olmayan tutuklamadan ileri gelen, maddi olmayan zarara dair kanıtın gerekli kılınmasında aşırı biçimcilik tazminat hakkı ile uyumlu değildir ([Danev - Bulgaristan](#), Par. 34-35).

6) Tazminat meblağı

233. Sözleşmenin 5 Par. 5 Maddesi başvuru sahibine belirli bir miktarda tazminat hakkı vermez ([Damian-Burueana ve Damian - Romanya](#), Par. 89; [Çağdaş Şahin - Türkiye](#), Par. 34).

234. Öte yandan, ihmal edilebilir ya da ihlalin ciddiyeti ile orantısız olan tazminat Madde 5(5)'in gerekliliklerine uygun olmaz, çünkü bu durumda bu hükümlerle sağlanan hak kuramsal ve yanıltıcı nitelikte olacaktır ([Cumber - Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı; [Attard - Malta](#) (vs.)).

235. Bir tazminat, benzer davalarda verilen tazminata göre kayda değer ölçüde düşük olamaz ([Ganea - Moldova](#), Par. 30; [Cristina Boicenco - Moldova](#), Par. 43).

HÜKÜMLER VE KARARLAR LİSTESİ

AİHM hükümlerini kararlarını, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde sunar. Kılavuzda belirtilen dosyaların üst bağlantıları, hükmün ya da kararın özgün dildeki metnine yönlendirir. AİHM'nin kararları ve hükümleri, AİHM'nin web sitesindeki HUDOC veri tabanında bulunabilir (www.echr.coe.int). HUDOC ayrıca birçok önemli davanın yaklaşık yirmi adet resmi olmayan dile tercümelerini ve üçüncü tarafların oluşturduğu yaklaşık yüz çevrimiçi içtihat derlemesini de içerir.

- [A. ve Diğerleri - Bulgaristan](#), no. 51776/08, 29 Kasım 2011
[A. ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], no.
[Adamov - İsviçre](#), no. 3052/06, 21 Haziran 2011
[Aleksandr Makarov - Rusya](#), no. 15217/07, 12 Mart 2009
[Aleksanyan - Rusya](#), no. 46468/06, 22 Aralık 2008
[Altınok - Türkiye](#), no. 31610/08, 29 Kasım 2011
[Ambruszkiewicz - Polonya](#), no. 38797/03, 4 Mayıs 2006
[Amuur - Fransa](#), 25 Haziran 1996, Hüküm ve Karar Raporları 1996-III
[Anguelova - Bulgaristan](#), Par. 154).
[Aquilina - Malta](#) [BD], no. 25642/94, AİHM 1999-III
[Assanidze - Gürcistan](#) [BD], no. 71503/01, AİHM 2004-II
[Assenov ve Diğerleri - Bulgaristan](#), 28 Ekim 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-VIII
[Attard - Malta](#) (İkinci Daire), no. 46750/99, 28 Eylül 2000
[Austin ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#) [BD], no. 39692/09, 40713/09 ve 41008/09, 15 Mart 2012, 175
[Baranowski - Polonya](#), no. 28358/95, AİHM 2000-III
[Becciev - Moldova](#), no. 9190/03, 4 Ekim 2005
[Beiere - Letonya](#), no. 30954/05, 29 Kasım 2011
[Bejaoui - Yunanistan](#), no. 23916/94, Komisyon kararı, tarih - 6 Nisan 1995
[Belchev - Bulgaristan](#), no. 39270/98, 8 Nisan 2004
[Belevitskiy - Rusya](#), no. 72967/01, 1 Mart 2007
[Benham - Birleşik Krallık](#), 10 Haziran 1996, Hüküm ve Karar Raporları 1996-III
[Benjamin ve Wilson - Birleşik Krallık](#), no. 28212/95, 26 Eylül 2002
[Bergmann - Estonya](#), no. 38241/04, 29 Mayıs 2008
[Blackstock - Birleşik Krallık](#), no. 59512/00, 21 Haziran 2005
[Boicenco - Moldova](#), no. 41088/05, 11 Temmuz 2006
[Bojilov - Bulgaristan](#), no. 45114/98, 22 Aralık 2004
[Bollan - Birleşik Krallık](#) (İkinci Daire), no. 42117/98, AİHM 2000-V
[Bordovskiy - Rusya](#), no. 49491/99, 8 Şubat 2005
[Bozano - Fransa](#), no. 9990/82, Komisyon kararı, tarih - 15 Mayıs 1984, D.R. 39, 119
[Brand - Hollanda](#), no. 49902/99, 11 Mayıs 2004
[Brega ve Diğerleri - Moldova](#), no. 61485/08, 24 Ocak 2012
[Brincat - İtalya](#), 26 Kasım 1992, Series A no. 249-A
[Brogan ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), 29 Kasım 1988, A Serisi no. 145-B
[Bykov - Rusya](#) [BD], no. 4378/02, 10 Mart 2009
[Çağdaş Şahin - Türkiye](#), no. 28137/02, 11 Nisan 2006
[Calmanovici - Romanya](#), no. 42250/02, 1st Temmuz 2008
[Castravet - Moldova](#), no. 23393/05, 13 Mart 2007
[Çatal - Türkiye](#), no. 26808/08, 17 Nisan 2012
[Chahal - Birleşik Krallık](#), 15 Kasım 1996, Hüküm ve Karar Raporları 1996-V
[Chitayev ve Chitayev - Rusya](#), no. 59334/00, 18 Ocak 2007
[Chraidi - Almanya](#), no. 65655/01, AİHM 2006-XII 148 225
[Çonka - Belçika](#), no. 51564/99, AİHM 2002-I

- [Creangă - Romanya](#) [BD], no. 29226/03, 23 Şubat 2012
- [Cristina Boicenco - Moldova](#), no. 25688/09, 27 Eylül 2011
- [Cumber - Birleşik Krallık](#), no. 28779/95, Komisyon kararı, tarih - 27 Kasım 1996
- [D.D. - Litvanya](#), no. 13469/06, 14 Şubat 2012
- [D.G. - İrlanda](#), no. 39474/98, AİHM 2002-III
- [Dacosta Silva - İspanya](#), no. 69966/01, AİHM 2006-XIII
- [Damian-Burueana ve Damian - Romanya](#), no. 6773/02, 26 Mayıs 2009
- [Danev - Bulgaristan](#), no. 9411/05, 2 Eylül 2010
- [Delcourt - Belçika](#), no. 2689/65, Komisyon kararı, tarih - 7 Şubat 1967; 1 Ekim 1968 tarihli Komisyon kararında atıfta bulunuldu
- [Dereci - Türkiye](#), no. 77845/01, 24 Mayıs 2005
- [Dikme - Türkiye](#), no. 20869/92, AİHM 2000-VIII
- [Douiyeb - Hollanda](#) [BD], no. 31464/96, 4 Ağustos 1999
- [Dubovik - Ukrayna](#), no. 33210/07 ve 41866/08, 15 Ekim 2009
- [E. - Norveç](#), 29 Ağustos 1990, Series A no. 181-A
- [Elci ve Diğerleri - Türkiye](#), no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003
- [Enhorn - İsveç](#), no. 56529/00, AİHM 2005-I
- [Epple - Almanya](#), no. 77909/01, 24 Mart 2005
- [Erdagöz - Türkiye](#), no. 21890/93, 22 Ekim 1997, Hüküm ve Karar Raporları 1997-VI
- [Erkalo - Hollanda](#), 2 Eylül 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-VI
- [Farhad Aliyev - Azerbaycan](#), no. 37138/06, 9 Kasım 2010
- [Fodale - İtalya](#), no. 70148/01, AİHM 2006-VII
- [Foka - Türkiye](#), no. 28940/95, 24 Haziran 2008, 182
- [Frasik - Polonya](#), no. 22933/02, AİHM 2010 (alıntılar)
- [Ganea - Moldova](#), no. 2474/06, 17 Mayıs 2011
- [G.K. - Polonya](#), no. 38816/97, 20 Ocak 2004
- [Gaidjurgis - Litvanya](#) (İkinci Daire), no. 49098/99, 16 Haziran 2001
- [Galstyan - Ermenistan](#), no. 26986/03, 15 Kasım 2007
- [Garycki - Polonya](#), no. 14348/02, 6 Şubat 2007
- [Gasiņš - Letonya](#), no. 69458/01, 19 Nisan 2011
- [Gatt - Malta](#), no. 28221/08, AİHM 2010
- [Gebremedhin \[Gaberamadhien\] - Fransa](#), no. 25389/05, AİHM 2007-II
- [Georgieva - Bulgaristan](#), no. 16085/02, 3 Temmuz 2008
- [Gillan ve Quinton - Birleşik Krallık](#), no. 4158/05, AİHM 2010-(alıntılar)
- [Giorgi Nikolaishvili - Gürcistan](#), no. 37048/04, 13 Ocak 2009
- [Giulia Manzoni - İtalya](#), 1 Temmuz 1997, Hüküm ve Karar Raporları 1997-IV
- [Górski - Polonya](#), no. 28904/02, 4 Ekim 2005
- [Güveç - Türkiye](#), no. 70337/01, AİHM 2009 (alıntılar)
- [H.L. - Birleşik Krallık](#), no. 45508/99, AİHM 2004-IX
- [H.M. - İsviçre](#), no. 39187/98, AİHM 2002-II
- [Harkmann - Estonya](#), no. 2192/03, 11 Temmuz 2006
- [Hilda Hafsteinsdóttir - İzlanda](#), no. 40905/98, 8 Haziran 2004
- [Hood - Birleşik Krallık](#) [BD], no. 27267/95, AİHM 1999-I
- [Houtman ve Meeus - Belçika](#), no. 22945/07, 17 Mart 2009
- [Hristova - Bulgaristan](#), no. 60859/00, 7 Aralık 2006 188
- [Hutchison Reid - Birleşik Krallık](#), no. 50272/99, AİHM 2003-IV
- [I.A. - Fransa](#), 23 Eylül 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-VII
- [I.I. - Bulgaristan](#), no. 44082/98, 9 Haziran 2005
- [Ichin ve Diğerleri - Ukrayna](#), no. 28189/04 ve 28192/04, 21 Aralık 2010
- [Idalov - Rusya](#) [BD], no. 5826/03, 22 Mayıs 2012
- [Ilaşcu ve Diğerleri - Moldova ve Rusya](#) [BD], no. 48787/99, AİHM 2004-VII
- [Ilijkov - Bulgaristan](#), no. 33977/96, 26 Temmuz 2001

- [Iliya Stefanov - Bulgaristan](#), no. 65755/01, 22 Mayıs 2008
- [Ipek ve Diğerleri - Türkiye](#), no. 17019/02 ve 30070/02, 3 Şubat 2009
- [Iskandarov - Rusya](#), no. 17185/05, 23 Eylül 2010
- [Jablonski - Polonya](#), no. 33492/96, 21 Aralık 2000
- [Jarzyński - Polonya](#), no. 15479/02, 4 Ekim 2005
- [Ječius - Litvanya](#), no. 34578/97, AİHM 2000-IX
- [Kerr - Birleşik Krallık](#) (İkinci Daire), no. 40451/98, 7 Aralık 1999
- [Kaboulov - Ukrayna](#), no. 41015/04, 19 Kasım 2009
- [Kadem - Malta](#), no. 55263/00, 9 Ocak 2003
- [Kafkaris - Kıbrıs](#) (no. 2) (İkinci Daire), no. 9644/09, 21 Haziran 2011
- [Kalashnikov - Rusya](#), no. 47095/99, AİHM 2002-VI
- [Kallweit - Almanya](#), no. 17792/07, 13 Ocak 2011
- [Kampanis - Yunanistan](#), no. 17977/91, 13 Temmuz 1995
- [Kanagaratnam - Belçika](#), no. 15297/09, 13 Aralık 2011
- [Kandzhov - Bulgaristan](#), no. 68294/01, 6 Kasım 2008
- [Kane - Kıbrıs](#) (İkinci Daire), no. 33655/06, 13 Eylül 2011
- [Kharin - Rusya](#), no. 37345/03, 3 Şubat 2011
- [Khodorkovskiy - Rusya](#), no. 5829/04, 31 Mayıs 2011
- [Khudoyorov - Rusya](#), no. 6847/02, AİHM 2005-X (alıntılar)
- [Koendjibiharie - Hollanda](#), 25 Ekim 1990, Seri A no. 185-B
- [Kolompar - Belçika](#), 24 Eylül 1992, Seri A no. 235-C
- [Koniarska - Birleşik Krallık](#), no. 33670/96, (İkinci Daire) 12 Ekim 2000
- [Korneykova - Ukrayna](#), no. 39884/05, 19 Ocak 2012
- [Kortesis - Yunanistan](#), no. 60593/10, 12 Haziran 2012
- [Krejčíř - Çek Cumhuriyeti](#), no. 39298/04 ve 8723/05, 26 Mart 2009
- [Kučera - Slovakya](#), no. 48666/99, 17 Temmuz 2007
- [Kudła - Polonya](#) [BD], no. 30210/96, AİHM 2000-XI
- [Kurt - Türkiye](#), 25 Mayıs 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-III
- [Labita - İtalya](#) [BD], no. 26772/95, AİHM 2000-IV
- [Ladent - Polonya](#), no. 11036/03, 18 Mart 2008
- [Laumont - Fransa](#), no. 43626/98, AİHM 2001-XI
- [Lavents - Letonya](#), no. 58442/00, 28 Kasım 2002
- [Lebedev - Rusya](#), no. 4493/04, 25 Ekim 2007
- [Lelièvre - Belçika](#), no. 11287/03, 8 Kasım 2007
- [Lloyd ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), no. 29798/96, 30395/96, 34327/96, 34341/96, 35445/97, 36267/97, 36367/97, 37551/97, 37706/97, 38261/97, 39378/98, 41590/98, 41593/98, 42040/98, 42097/98, 45420/99, 45844/99, 46326/99, 47144/99, 53062/99, 53111/99, 54969/00, 54973/00, 54997/00, 55046/00, 55068/00, 55071/00, 56109/00, 56231/00, 56232/00, 56233/00, 56429/00, 56441/00, 2460/03, 2482/03, 2483/03, 2484/03 ve 2490/03, 1 Mart 2005
- [Lobanov - Rusya](#), no. 16159/03, 16 Ekim 2008
- [M. - Almanya](#), no. 19359/04, AİHM 2009
- [Mahdid ve Haddar - Avusturya](#) (İkinci Daire), no. 74762/01, AİHM 2005-XIII (alıntılar)
- [Mamedova - Rusya](#), no. 7064/05, 1 Haziran 2006
- [Mancini - İtalya](#), no. 44955/98, AİHM 2001-IX
- [Mangouras - İspanya](#) [BD], no. 12050/04, AİHM 2010
- [Marturana - İtalya](#), no. 63154/00, 4 Mart 2008
- [McKay - Birleşik Krallık](#) [BD], no. 543/03, AİHM 2006-X
- [McVeigh ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), no. 8022/77, 8025/77, 8027/77, Komisyon raporu, tarihi - 18 Mart 1981
- [Medova - Rusya](#), no. 25385/04, 15 Ocak 2009
- [Medvedyev ve Diğerleri - Fransa](#) [BD], no. 3394/03, AİHM 2010
- [Meloni - İsviçre](#), no. 61697/00, 10 Nisan 2008

- [Michalák - Slovakya](#), no. 30157/03, 8 Şubat 2011
- [Minjat - İsviçre](#), no. 38223/97, 28 Ekim 2003
- [Mogos ve Diğerleri - Romanya](#) (İkinci Daire), no. 20420/02, 6 Mayıs 2004
- [Molotchko - Ukrayna](#), no. 12275/10, 26 Nisan 2012
- [Mooren - Almanya](#) [BD], no. 11364/03, 9 Temmuz 2009
- [Morsink - Hollanda](#), no. 48865/99, 11 Mayıs 2004
- [Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga - Belçika](#), no. 13178/03, AİHM 2006-XI
- [Murray - Birleşik Krallık](#) [BD], 28 Ekim 1994, Series A no. 300-A
- [Musiał - Polonya](#) [BD], no. 24557/94, AİHM 1999-II
- [Musuc - Moldova](#), no. 42440/06, 6 Kasım 2007
- [N.C. - İtalya](#) [BD], no. 24952/94, AİHM 2002-X
- [Nart - Türkiye](#), no. 20817/04, 6 Mayıs 2008
- [Nasrulloev - Rusya](#), no. 656/06, 11 Ekim 2007
- [Năstase-Silivestru - Romanya](#), no. 74785/01, 4 Ekim 2007
- [Navarra - Fransa](#), 23 Kasım 1993, Series A no. 273-B
- [Nechiporuk ve Yonkalo - Ukrayna](#), no. 42310/04, 21 Nisan 2011
- [Niedbała - Polonya](#), no. 27915/95, 4 Temmuz 2000
- [Nikolov - Bulgaristan](#), no. 38884/97, 30 Ocak 2003
- [Nikolova - Bulgaristan](#) [BD], no. 31195/96, AİHM 1999-II
- [Nikolova - Bulgaristan](#) (no. 2), no. 40896/98, 30 Eylül 2004
- [Novotka - Slovakya](#) (İkinci Daire), no. 47244/99, 4 Kasım 2003
- [Nowak - Ukrayna](#), no. 60846/10, 31 Mart 2011
- [Nowicka - Polonya](#), no. 30218/96, 3 Aralık 2002
- [O.H. - Almanya](#), no. 4646/08, 24 Kasım 2011
- [O'Hara - Birleşik Krallık](#), no. 37555/97, AİHM 2001-X
- [Osypenko - Ukrayna](#), no. 4634/04, 9 Kasım 2010
- [Öcalan - Türkiye](#) (İkinci Daire), no. 46221/99, 14 Aralık 2000
- [Öcalan - Türkiye](#) [BD], no. 46221/99, AİHM 2005-IV
- [Oral ve Atabay - Türkiye](#), no. 39686/02, 23 Haziran 2009
- [Panchenko - Rusya](#), no. 45100/98, 8 Şubat 2005
- [Pankiewicz - Polonya](#), no. 34151/04, 12 Şubat 2008
- [Pantea - Romanya](#), no. 33343/96, AİHM 2003-VI (alıntılar)
- [Paradis - Almanya](#) (İkinci Daire), no. 4065/04, 4 Eylül 2007
- [Piotr Baranowski - Polonya](#), no. 39742/05, 2 Ekim 2007
- [Piotr Osuch - Polonya](#), no. 30028/06, 3 Kasım 2009
- [Piruzyan - Ermenistan](#), no. 33376/07, 26 Haziran 2012
- [Prencipe - Monako](#), no. 43376/06, 16 Temmuz 2009
- [R.L. ve M.-J.D. - Fransa](#), no. 44568/98, 19 Mayıs 2004
- [R.M.D. - İsviçre](#), 26 Eylül 1997, Hüküm ve Karar Raporları 1997-VI
- [Rahimi - Yunanistan](#), no. 8687/08, 5 Nisan 2011
- [Rakevich - Rusya](#), no. 58973/00, 28 Ekim 2003
- [Rantsev - Kıbrıs ve Rusya](#), no. 25965/04, AİHM 2010 (alıntılar)
- [Rehbock - Slovenya](#), no. 29462/95, AİHM 2000-XII
- [Reinprecht - Avusturya](#), no. 67175/01, AİHM 2005-XII
- [Riad ve Idiab - Belçika](#), no. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008
- [Riera Blume ve Diğerleri - İspanya](#), no. 37680/97, AİHM 1999-VII
- [S.B.C. - Birleşik Krallık](#), no. 39360/98, 19 Haziran 2001
- [S.P. - Belçika](#) (İkinci Daire), no. 12572/08, 14 Haziran 2011
- [Saadi - Birleşik Krallık](#), no. 13229/03, 11 Temmuz 2006
- [Saadi - Birleşik Krallık](#) [BD], no. 13229/03, AİHM 2008
- [Sadegül Özdemir - Türkiye](#), no. 61441/00, 2 Ağustos 2005
- [Sakık ve Diğerleri - Türkiye](#), 26 Kasım 1997, Hüküm ve Karar Raporları 1997-VII

- [Salayev - Azerbaycan](#), no. 40900/05, 9 Kasım 2010, 107
- [Sarigiannis - İtalya](#), no. 14569/05, 5 Nisan 2011, 34
- [Schwabe ve M.G. - Almanya](#), no. 8080/08, 1 Aralık 2011
- [Scott - İspanya](#), 18 Aralık 1996, Hüküm ve Karar Raporları 1996-VI
- [Selçuk - Türkiye](#), no. 21768/02, 10 Ocak 2006
- [Shabani - İsviçre](#), no. 29044/06, 5 Kasım 2009
- [Shamayev ve Diğerleri - Gürcistan ve Rusya](#), no. 36378/02, AİHM 2005-III
- [Shamsa - Polonya](#), no. 45355/99 ve 45357/99, 27 Kasım 2003
- [Shimovolos - Rusya](#), no. 30194/09, 21 Haziran 2011
- [Shtukaturov - Rusya](#), no. 44009/05, AİHM 2008
- [Shulgin - Ukrayna](#), no. 29912/05, 8 Aralık 2011
- [Skrobol - Polonya](#), no. 44165/98, 13 Eylül 2005
- [Smirnova - Rusya](#), no. 46133/99 ve 48183/99, Par. ..., AİHM 2003-IX (alıntılar)
- [Soldatenko - Ukrayna](#), no. 2440/07, 23 Ekim 2008
- [Solmaz - Türkiye](#), no. 27561/02, 16 Ocak 2007
- [Stanev - Bulgaristan](#) [BD], no. 36760/06, 17 Ocak 2012
- [Stašaitis - Litvanya](#), no. 47679/99, 21 Mart 2002
- [Steel ve Diğerleri - Birleşik Krallık](#), 23 Eylül 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-VII
- [Stephens - Malta](#) (no. 1), no. 11956/07, 21 Nisan 2009
- [Stephens - Malta](#) (no. 2), no. 33740/06, 21 Nisan 2009
- [Stepuleac - Moldova](#), no. 8207/06, 6 Kasım 2007
- [Stoichkov - Bulgaristan](#), no. 9808/02, 24 Mart 2005
- [Storck - Almanya](#), no. 61603/00, AİHM 2005-V
- [Sulaoja - Estonya](#), no. 55939/00, 15 Şubat 2005
- [Svipta - Letonya](#), no. 66820/01, AİHM 2006-III (alıntılar)
- [Tepe - Türkiye](#), no. 31247/96, 21 Aralık 2004
- [Tase - Romanya](#), no. 29761/02, 10 Haziran 2008
- [Tiron - Romanya](#), no. 17689/03, 7 Nisan 2009
- [Toshev - Bulgaristan](#), no. 56308/00, 10 Ağustos 2006
- [Tsirlis ve Kouloumpas - Yunanistan](#), 29 Mayıs 1997, Hüküm ve Karar Raporları 1997-III
- [Turcan - Moldova](#), no. 39835/05, 23 Ekim 2007
- [Vachev - Bulgaristan](#), no. 42987/98, AİHM 2004-VIII (alıntılar)
- [Van der Leer - Hollanda](#), 21 Şubat 1990, Series A no. 170-A 50
- [Varbanov - Bulgaristan](#), no. 31365/96, AİHM 2000-X
- [Varga - Romanya](#), no. 73957/01, 1 Nisan 2008
- [Vasileva - Danimarka](#), no. 52792/99, 25 Eylül 2003
- [Viorel Burzo - Romanya](#), no. 75109/01 ve 12639/02, 30 Haziran 2009
- [Voskuil - Hollanda](#), no. 64752/01, 22 Kasım 2007
- [Vrenčev - Sırbistan](#), no. 2361/05, 23 Eylül 2008
- [Waite - Birleşik Krallık](#), no. 53236/99, 10 Aralık 2002
- [Weeks – Birleşik Krallık](#), 2 Mart 1987, Seri A no. 114
- [Wassink - Hollanda](#), 27 Eylül 1990, Seri A no. 185-A
- [Wemhoff – Almanya](#), 27 Haziran 1968, Seri A no. 7
- [Witold Litwa - Polonya](#), no. 26629/95, AİHM 2000-III
- [Włoch - Polonya](#), no. 27785/95, AİHM 2000-XI
- [Włoch - Polonya](#) (no. 2), no. 33475/08, 10 Mayıs 2011
- [X. - Avusturya](#), no. 8278/78, Komisyon kararı, 13 Aralık 1979, 18, s. 154
- [X - Belçika](#), no. 4741/71, Komisyon kararı, tarih - 2 Nisan 1973
- [X - Federal Almanya Cumhuriyeti](#), no. 1322/62, Komisyon kararı, tarih - 14 Aralık 1963
- [X - Federal Almanya Cumhuriyeti](#), no. 6659/74, Komisyon kararı, tarih - 10 Aralık 1975
- [X – İsviçre](#), no. 8500/79, Komisyon kararı, 14 Aralık 1979, 18, s. 244
- [X – İsviçre](#), no. 9012/80, Komisyon kararı, 9 Aralık 1980, 25, s. 213

MADDE 5 REHBERİ – ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

[X - Birleşik Krallık, no. 6998/75](#), Komisyon Raporu, tarihi - 16 Temmuz 1980

[X – Birleşik Krallık](#), 5 Kasım 1981, Seri A, no. 46

[Yankov - Bulgaristan](#), no. 39084/97, AİHM 2003-XII (alıntılar)

[Yoh-Ekale Mwanje - Belçika](#), no. 10486/10, 20 Aralık 2011